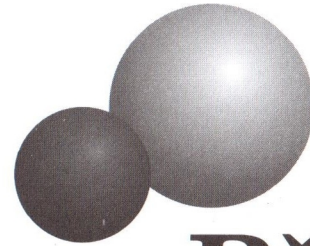
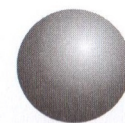

BRIGITTE SINDELAROVÁ

Předcházíme poruchám učení

*Soubor cvičení pro děti
v předškolním roce
a v první třídě*

Sindelar, Brigitte

Předcházíme poruchám učení : soubor cvičení pro děti
v předškolním roce a v první třídě / Brigitte Sindelarová ;
[z německého originálu ... přeložila věra Pokorná].

– Vyd. 5. – Praha : Portál, 2013. – 63 s., [20] s. obr. příl. : il.

Název originálu: Hurra, ich kann's

ISBN 978-80-262-0405-3 (brož.)

616.89-008.43 * 316.346.32-053.4 * 316.346.32-053.5 * 37.0

- specifické poruchy učení

- děti předškolního věku

- děti školního věku

- výchova a vzdělávání

- metodické příručky

- praktická cvičení

376 - Výchova a vzdělávání zvláštních skupin osob [22]

Recenzovala PhDr. Věra Pokorná

Původní německé vydání:

Hurra, ich kann's

© Österreichischer Bundesverlag, Wien 1983–2007, 2013

© ÖBV Pädagogischer Verlag, Wien 1993–2007, 2013

České vydání:

© Portál, s. r. o., Praha 1996–2007, 2013

ISBN 978-80-262-0405-3

OBSAH

KAPITOLA PRVNÍ

Myšlení a učení - příklady deficitů v dílčích funkcích 3

Dětská hra je učení 3

Vývoj myšlení a učení je analogický vývoji stromu 4

Předpoklady a prostředí - strom, les a zahradník 5

Dílčí funkce a deficity v dílčích funkcích 6

- harmonicky a dysharmonicky vyvinutý stromek 6

Časné rozpoznání deficitů v dílčích funkcích 12

KAPITOLA DRUHÁ

Metoda k zjištění deficitů v dílčích funkcích v předškolním věku 15

Úvodní poznámky 16

Diagnostická část - úkoly 17

1. Rozdíly v párových obrázcích 17

2. Rozdíly v párových tvarech 17

3. Ukryté tvary 18

4. Rozdíly mezi dvěma slovy 18

5. Rozdíly mezi dvěma slovy nemajícími smysl 19

6. Ukrytá slova 19

7. Spojení mezi viděným a slyšeným vjemem 20

8. Spojení mezi slyšeným a viděným vjemem 21

9. Paměť na obrázky 22

10. Paměť na tvary 23

11. Paměť na řadu slov 23

12. Paměť na řadu slabik 24

13. Zapamatovat si obrázky - vyjádřit je slovy 24

14. Zapamatovat si slova - vyhledat k nim obrázky 25

15. Pohotovost mluvidel 25

16. Koordinace ruky a oka při psaní 26

17. Vyhledávání obrázků 26

18. Vyhledávání slov 27

19. Vnímání vlastního těla a prostoru 29

Vyhodnocení 29

Seznam programů nácviku se soubory úkolů 30

Programy nácviku

Úvodní poznámka

1. Cvičení rozvíjející zrakové vnímání	31
2. Cvičení rozvíjející sluchové vnímání	32
3. Cvičení rozvíjející přesné vidění	35
4. Cvičení rozvíjející přesné slyšení	38
5. Cvičení rozvíjející zapamatování viděného	39
6. Cvičení rozvíjející zapamatování slyšeného	45
7. Cvičení rozvíjející spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů	47
8. Cvičení rozvíjející pochopení a osvojení principu posloupnosti	49
9. Cvičení rozvíjející koordinaci pohybů úst při mluvení	51
10. Cvičení rozvíjející koordinaci ruky a oka	53
11. Cvičení rozvíjející vnímání vlastního těla a prostoru	54

Závěrem	55
---------	----

DODATEK

Přehled cvičení s instrukcemi	59
--------------------------------------	----

Myšlení a učení**- příklady deficitů v dílčích funkcích****Dětská hra je učení**

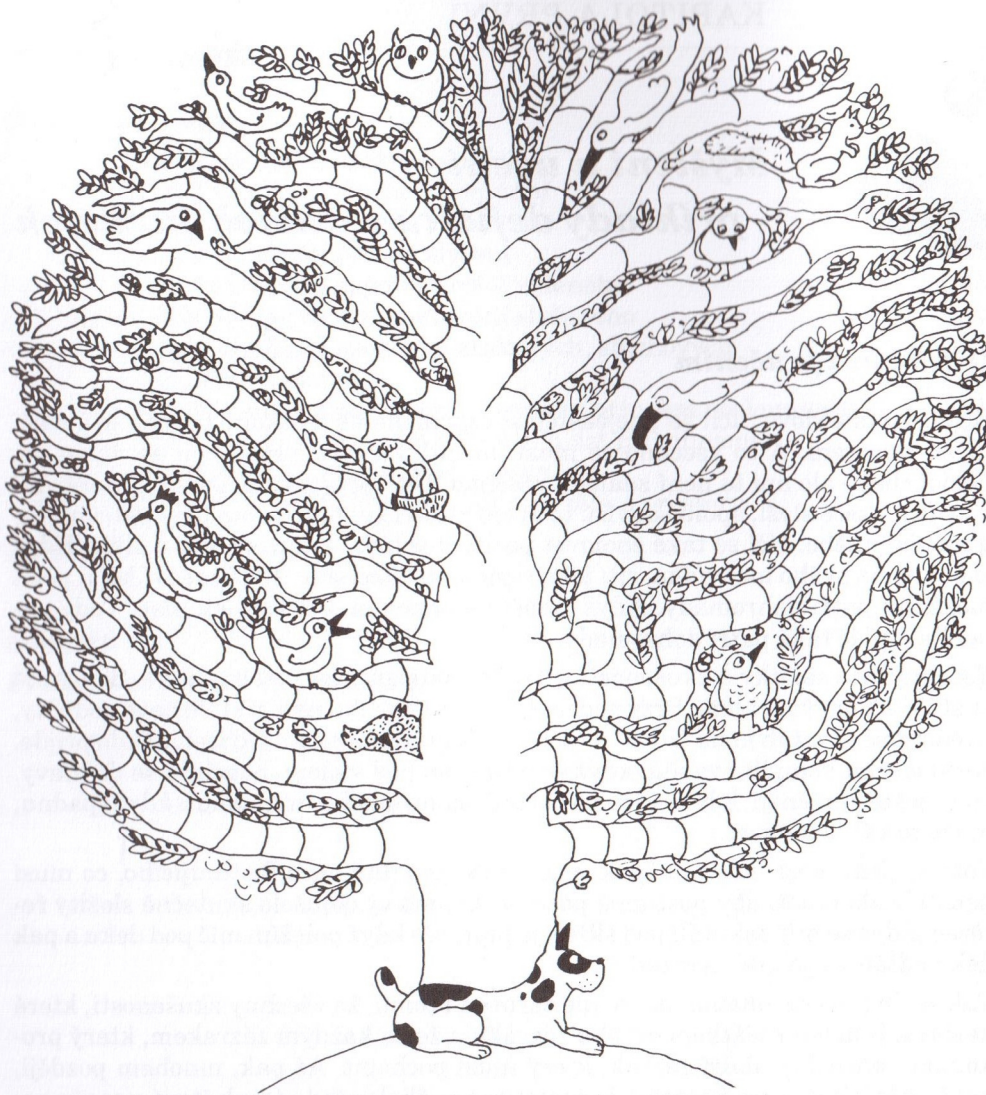
Když slyšíme slovo "učit se", nejčastěji si vzpomeneme na školu. Člověk se ale učí už od narození. A co všechno se musí naučit! Vnímát, pohybovat se, dívat se, naslouchat - ale ani to není zdaleka všechno. Dítě brzy pozná, že věci, které vidí a zvuky, které slyší, spolu souvisí: to zvoní zvonečky, nebo tento hlas patří matce a mnoho jiného. Učí se také spojovat pocity a pohyby s tím, co vidí a slyší. Když si sáhne na svého medvídky, cítí jeho teplou měkkou srst. Tedy medvídek a pocit měkkosti patří dohromady. Když zmáčkne panenku, ozve se její pláč. Tedy panenka a pláč také patří dohromady.

Všechny tyto zážitky a zkušenosti vytvářejí zkušenostní zásobu dítěte. Současně se stále učí novým věcem. Brzy pochopí, že jeho okolí mu nabízí stále nové podněty, uvědomuje si vztah mezi "když" a "potom". Když budu hlasitě křičet, někdo přijde. Nebo trochu komplikovaněji: když se postavím pod stolem, bouchnu se do hlavy. Nebo ještě náročněji: když skáču po posteli, mohu spadnout na zem a když spadnu, může to být bolestivé.

Toto spojení mezi "když" a "pak" má v sobě pro dítě něco fascinujícího, co musí neustále zkoumat, aby postupně poznalo a samo vyzkoušelo skutečně složitý řetězec: Když se míč zakutálí pod skříň, je pryč, ale když položím míč pod deku a pak deku odtáhnu, je míč zase tady.

Tak se dítě učí mnohému, učí se ale zároveň i tomu, že všechny zkušenosti, které nasbírání, jsou jen začátkem mnoha zázraků a že za každým zázrakem, který prokoukne, následuje další zázrak, který musí pochopit. Až pak, mnohem později, když už je "zkušeným dítětem", je postaveno ve škole před zázrak čtení, psaní a počítání.

Už nikdy v našem životě se nenaučíme v tak krátké době tolik, co jsme se naučili od našeho narození do nástupu do školy. Ve srovnání s tím, co se naučíme v prvních letech našeho života, je všechno ostatní (čtení, psaní a počítání nebo později to, co potřebujeme v našem zaměstnání) daleko méně než tato "dětská hra". A protože toto první učení je základem pro všechno následující učení, je tohle období tak důležité.

Vývoj myšlení a učení je analogický vývoji stromu

Vývoj myšlení a učení můžeme přirovnat ke stromu. Kořeny a kmen představují základní schopnosti.

Předpokladem všeho myšlení a učení je schopnost koncentrace a připravenost přijímat informace. Pro představu, co je tím míněno, bych ráda poukázala na příklad ze světa zvířat: Představte si hlídacího psa, který hlídá dům. Nastavuje uši

a hlavu. Je bdělý a připravený vnímat každý zvuk. Naslouchá, aby mu nic neušlo - všechno pozorně sleduje. Tuto "bdělost" bych ráda umístila ke kořenům "stromu myšlení a učení".

Poznámka pro odborníky: Pojmu bdělost (Wachheit) odpovídá ve fyziologické terminologii pojem arousal (vybuzenost).

Kmenem procházejí všechny schopnosti a dovednosti, ze kterých pak mohou vyrůst velké i malé větve. Ty představují všechno to, co vytváří zásobu zkušeností, kterou dítě až dosud získalo, jak jsme o to mluvili v předchozí kapitole. Z těchto začátků se vyvíjejí během velmi krátké doby základní schopnosti, jako je zachycení, zpracování, seskupování a zapamatování toho, co dítě vidí, slyší, cítí i jak se rozvíjí motoricky. Dítě poznává smysl slov nahoře, dole, vzadu, vpředu, vlevo, vpravo, za sebou, je schopno dodržovat sled činností a dále pak je schopno rozumět slovům i symbolům.

Poznámka pro odborníky: Tato tvrzení vycházejí ze simplifikace kognitivně-psychologické modelové představy základních kognitivních procesů pozornosti, vnímání a paměti a modelu vývoje vnímání podle F. Affolter (1976), s modálními a intermodálními stupni vnímání, seriality a anticipace a i signálního systému.

Každý kmen má i svou korunu. Tato koruna obsahuje již skutečně komplexní schopnosti jako je řeč a později čtení, psaní a počítání. Ještě později, když se stane z malého stromku vzrostlý strom, a větve se rozkošatí, koruna bude stále bohatší. Pak přistoupí vyšší schopnosti - například poznání cizího jazyka, znalosti o konstrukci automobilu, o vyšší matematice, o filosofii. Jak strom vypadá - zda se rozrostl harmonicky a stojí vzpříma nebo je nakloněn a roste nepravdělně, zda jeho koruna i kmen odolávají větru a počasí, závisí na tom, jakým způsobem se vytvářely jeho první kořeny a jak se vyvíjel jeho kmen. Zda člověk může plně rozvíjet své schopnosti a své myšlení a učení, závisí na tom, jaké předpoklady k rozvoji měl v prvních letech života.

Tím se dostáváme k dalšímu tématu:

Předpoklady a prostředí - strom, les a zahradník

Každý člověk, který se jen trochu zabývá druhými lidmi, si někdy položí otázku: Jaký podíl na vytváření osobnosti člověka má dědičnost a jaký vliv má prostředí? Jestliže se vrátím k představě stromku, zdá se mi odpověď jasnější. Každá jedle zůstane jedlí, nazávisle na kvalitě půdy, na klimatických podmínkách i na tom, mezi jakými stromy vyrůstá. A přece půda, klimatické podmínky a druh lesa budou zásadně ovlivňovat vzrůst a kvalitu stromu. Mezi všemi jedlemi na tomto světě nenajdeme dvě stejné, dokonce i když vyrostly ze semen stejného stromu. Ještě další okolnost se nám ozřejmí, když si položíme otázku: jak se bude vyvíjet strom, který stojí v zahradě, kde o něj bude pečovat zahradník?

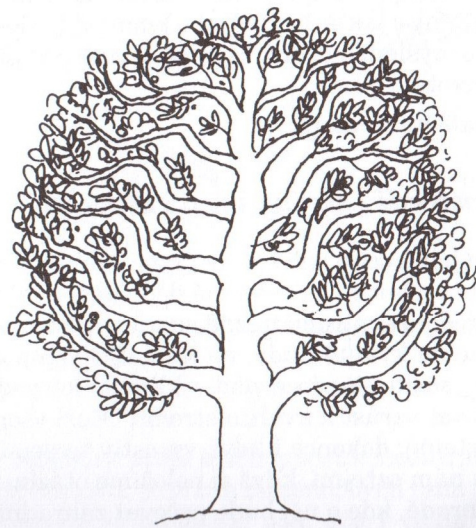
Dílčí funkce a deficity v dílčích funkcích

- harmonicky a dysharmonicky vyvinutý stromek

Nesetkáváme se jen s harmonicky vyváženými rozvinutými stromky, ale i s takovými, které nerostou vzpřímeně a jejichž koruna je nerovnoměrně rozrostlá. Pokud sledujeme pozorně korunu takového stromku, zjišťujeme, že za celkový vzhled koruny, která není taková, jaká by měla být, jsou odpovědny nepravidelně vzrostlé hlavní větve. A pokud se díváme ještě pozorněji, napadá nás, že již tam, kde větve vyrůstají z kmene, není růst stromku zcela vyvážen.

A stejně tak je to s dítětem. Pokud má dítě problémy při výuce čtení, psaní a počítání, nacházíme příčiny těchto problémů již tam, kde jsou základy těchto schopností. A tam je také musíme hledat, pokud chceme dítěti pomoci. Tak jako dobrý zahradník nepodepírá teprve nerovnoměrně rozvinutou korunu, ale sleduje, jak se vyvíjí kmen stromu a kde a jak se nasazují jednotlivé větve, je i u dítěte nejrozumnější sledovat vyrovnaný a optimální vývoj jeho základních schopností. Pokud již dochází k obtížím v učení a chování, pak mohou dítěti skutečně pomoci jen tehdy, jestliže zjistím příčiny a nabídnu nápravu. Jak vypadají tyto hlavní větve "stromu myšlení a učení"? Co jsou tyto dílčí funkce, které vytvářejí ucelený systém kognitivních dovedností? S tímto záměrem naznačíme nyní jen v hrubých obrysech model, který jsme již podrobněji popsali výše. Naznačíme jej v hrubých obrysech jen natolik, nakolik je to potřeba pro záměr této knihy, to znamená, abychom byli schopni dítěti včas pomoci. Základy k tomu podává kognitivní a vývojová psychologie.

Předpokladem toho, že z nabídky podnětů, které na nás působí, máme vůbec užitek, je schopnost vybrat ze všech na nás současně působících hluků, zvuků, obrazů

to, co je pro nás důležité. Mohli bychom ho nazvat "nastavení ostrosti ohniska kamery" mozku. Například: Zatímco čtete tyto řádky, jste obklopeni současně různými zvuky - hlučím z ulice, z rozhlasu, hlasy osob, které si povídají - nebo i zrakovými podněty, podložkou, na které leží kniha, zařízením pokoje, případně přítomností dalších osob. Výše popsaná schopnost zaměřit se právě na to důležité z celku vám umožňuje odpoutat se od všeho a koncentrovat se na řádky, které čtete. Tato schopnost je předpokladem toho, že vnímáte obsah textu. Převeďme nyní tento příklad na situaci ve škole: I dítě si musí během vyučování odmyslet všechny ostatní zvuky, jako je vrzání dveří nebo hlasy spolužáků, aby mohlo sledovat hlas učitele. Jen tehdy, když to dokáže, může dítě správně vnímat informace, které se mu nabízejí, ty pak zpracovat a podržet v paměti.

Poznámka pro odborníky: Diferenciace pozadí a figury nebo zaměření pozornosti, které je zde popsáno, tvoří základ vyšších kognitivních funkcí.

Tím se dostáváme k další hlavní větvi "stromu myšlení a učení": schopnosti rozlišovat věci, které si jsou podobné, ale nejsou totožné nebo analyzovat komplexní obraz nebo komplexní sestavu hlásek na jednotlivosti. Tato schopnost musí být dostatečně rozvinuta, aby vjemy mohly být zpracovány a použity.

Poznámka pro odborníky: Popsali jsme optickou a akustickou diferenciaci a členění jako funkci vnímání.

Následující větev představuje schopnost spojovat obsahy jedné smyslové oblasti s obsahy jiné smyslové oblasti. Jednoduchým příkladem je jmenování věcí: tehdy musíme obraz, který vidíme, spojit se slovem, které slyšíme a toto spojení si zapamatovat. Později je tato schopnost nutná k tomu, abychom se naučili písmena, to znamená spojit tvar písmen, který vidíme, se zvukem hlásky, která k tomuto písmenu patří.

Poznámka pro odborníky: Tím je míněna funkce intermodálního kódování.

Pokud všechny dosud popsané předpoklady myšlení a učení fungují, je tu ještě jedna základní dílčí schopnost, bez které by nám ostatní nebyly mnoho platny: Musíme si všechno, co vnímáme a jsme schopni spojovat, uchovat v paměti. Můžeme rozlišovat různé způsoby paměti: paměť pro viděné, slyšené, dlouhodobou a krátkodobou paměť.

Poznámka pro odborníky: Předpokládáme, že bližší výklad optické, akustické a intermodální krátkodobé a dlouhodobé paměti není pro účely této knihy nutný.

Dalším důležitým základním předpokladem učení je skutečnost, že náš život se odehrává v čase. Série jednotlivých zážitků probíhá v následnosti. Jen tehdy, když se nám podaří tuto následnost správně vnímat a pochopit, můžeme plánovat a koordinovat naše chování. Školní dítě, které se učí psát, musí zachovávat

správné pořadí písmen, aby slovo správně napsalo nebo pořadí číslic, aby mohlo správně počítat.

Poznámka pro odborníky: Jde o funkci seriality, na které je vybudována schopnost anticipace.

Nesmíme zapomenout na jednu větev našeho "stromu myšlení a učení", totiž na motoriku, pohyb, který je naším prvním učitelem v nejranějším období našeho života při uchopování a vnímání hmatem. Učíme se i schopnosti orientovat se na vlastním těle, později v prostoru a ještě později vnímat prostorové vztahy mezi věcmi, abychom je mohli uchopit a s nimi manipulovat.

Poznámka pro odborníky: Mluvíme o vývoji vnímání schématu těla a orientace v prostoru.

Co tedy vyjadřuje pojem "dílčí funkce"? Dílčí funkce definujeme jako základní schopnosti, které umožňují diferenciaci a rozvoj vyšších psychických funkcí, jako jsou řeč a myšlení. V dalším vývoji jsou předpokladem, o který se opírá dovednost čtení, psaní, počítání a i přiměřeného chování.

Proto sledujeme současný vývoj v oblasti výzkumu deficitů v dílčích funkcích.

Deficity v dílčích funkcích tedy vyjadřují oslabení základních schopností, které pak vedou k obtížím v učení a chování. Pokud si připomeneme obraz stromku, pak se deficity v dílčích funkcích v této představě projevují jako nedostatečný nebo chybný vývoj jedné nebo více hlavních větví, které pak samozřejmě ovlivní celou stavbu a rozložení koruny.

Dobry zahradnik sleduje od počátku, zda se stromek rozvíjí harmonicky a vyváženě a snaží se zabránit potížím růstu. Smyslem předškolní výchovy a časné intervence musí proto být zaměření na předpoklady, ze kterých vyrůstá školní učení. Ty musíme posilovat a podporovat. Pokud se nám podaří deficity dílčích funkcí rozpoznat u dítěte dříve, nežli se u něho objeví obtíže v učení a chování, je tu velká šance, že mu umožníme harmonický a bezproblémový další vývoj. Ušetříme tak všechny zúčastněné, především však dítě, jejich utrpení.

Kazuistiky

Abych doložila přehledně teoretický úvod, vybrala jsem příběhy některých dětí, s kterými jsem pracovala.

První tři děti, o kterých bych ráda vyprávěla, již prožívaly obtíže v učení a chování. Poté budu líčit příběhy dvou dětí, u kterých byly jejich obtíže rozpoznány a překonány včas, takže se zabránilo tomu, aby byly ve škole neúspěšné.

JIRÍ

Jirkovi je sedm let. Tři měsíce navštěvuje znovu první třídu základní školy, protože v minulém školním roce se vrátil před vánočními zpěty do mateřské školy. Jirka

je podle výsledku inteligenčního testu nadprůměrně nadaný. Přesto není schopen naučit se číst a psát, jak by se dalo očekávat. Již měsíc dochází Jirka na nápravu dyslexie. Jirka je při cvičeních snaživý a ctižádostivý. Po měsíční nápravě se přihodí následující událost: před Jirkou leží kartičky s písmeny R a E. Kartičky s jednotlivými písmeny viděl už opakovaně a stále je dobře nerozeznává. Jirka má číst, co vidí. S rozzářeným obličejem prohlásí: "To je M O!" Údiv v obličejí učitelky ho zarazí. Proto se opraví s vítězoslavným výrazem: "Ne, to vůbec není M O, protože M O se píše takhle!" - Přitom sáhne po písmenech P a A.

EVA

Eva je devítiletá a navštěvuje s malým úspěchem třetí třídu základní školy. Pro své obtíže v učení a chování je objednána do psychologické poradny. Deset minut před stanovenou dobou návštěvy se rozletí dveře. Do místnosti vletí jako bouřka Eva, za ní přicházejí její rodiče, rozpačitě se usmívají a omlouvají, protože Eva zjevně situaci nerozumí. Po cestě od dveří k psacímu stolu převrhne dětskou židli. S nešťastným výrazem prohlásí: "Promiňte, dobrý den!" a shodí přitom hru, která ležela na polici. Konečně dorazí k psacímu stolu, dopadne na židli, zjistí, že se na ní může otáčet, při pokusu otočit se na ní si narazí koleno o zeď. Pak ze sebe neuspořádaně vychrlí důvod, proč přišla. Je to vyprávění, které začíná uprostřed a končí začátkem. I Eva je nadané dítě.

ALŽBĚTA

Alžběta je osmileté děvčátko, které je jako rtuť, o všechno se zajímá. Do poradny je doporučena pro poruchy chování, jako neúnosně problémové dítě, učitelkou, která je tolerantní a plná porozumění. Alžběta vstoupí do místnosti, podívá se tázavě do obličeje poradce a ptá se, zda ta lampa funguje. Pak utíká k polici s hračkami, každou jednotlivě vytáhne a přitom stále něco povídá. Na mou prosbu, aby vzala z police panenku, stojí chvíli bezradně a konečně přináší panenku spolu s dečkou, na které panenka ležela. Během rozhovoru psychologa s matkou, se pokouší poznat všechno, co jí místnost nabízí. Běhá ke každému kusu nábytku, pokud je to možné, plazí se i pod ním a nesystematicky zkoumá prostor. Matka na ni stále volá, zjevně s přáním, aby ji zklidnila. Zpočátku k ní hovoří s rozpaky, pak plná starostí, pak se už na ni hněvá a nakonec rezignuje. Alžběta se při třetím napomínání otočí a se zářícím obličejem odpoví: "Ano mami!" Teprve, když matka zavolá hlasitě a rozzlobeně Alžbětu jejím jménem, přestane se svým pobíháním, přijde k matce s tázavým ale i zkroutěným obličejem a pověsí se na ni.

Příčina obtíží Jiřího, Evy a Alžběty

Jak rozdílné jsou tři děti, jejichž problémy byly popsány. Jedno mají ale společné. Všechny jsou inteligentní a pocházejí z rodin, které svým dětem věnují mnoho času a pozornosti, a přesto tyto děti mají obtíže v učení i chování. Poruchy učení a chování jsou nejčastějším důvodem, proč jsou školní děti posílány k dětskému

neuropsychiatrovi nebo k dětskému psychologovi. Proto se stal výzkum těchto problémů těžištěm analýzy oněch odborníků. Jedna z možných příčin, jak již bylo dříve popsáno, spočívá v deficitech dílčích funkcí, které mají za následek mnohotvárný obraz obtíží, které dítě provází. Tyto děti jsou nejčastěji doporučovány k vyšetření k neuropsychiatrovi nebo dětskému psychologovi ve školním věku, protože ve škole se tyto obtíže vyskytují tak zřetelně, že učitelé i rodiče jsou často bezradní. Samozřejmě, že ne všechny děti, u kterých se objevují následky deficitů v dílčích funkcích se dostanou do péče psychologa. Mnohé z nich, u nichž obtíže nejsou tak masivní, procházejí školou za pomoci rodičů jako tak zvané problémové děti až do dospělosti a jejich školní kariéra neodpovídá jejich inteligenci. Na tomto místě bych ráda zdůraznila: ne každé problémové dítě je problémové proto, že se u něho projevují následky deficitů v dílčích funkcích. Existuje samozřejmě řada jiných příčin, které jsou příčinou obtíží, které dítě provází v učení i chování. Zjistit tuto příčinu je hlavním úkolem odborníka.

Vraťme se k dětem, které jsme představili. U všech byly diagnostikovány deficity v dílčích funkcích, i když u každého z nich v jiné oblasti. Uvažujme nejprve o Jirkovi: Jirka si myslí, že R E neznamená M O, protože M O se píše jako P A. Co tato chyba znamená? Tento výrok ukazuje, že dítě není schopno vytvářet spojení mezi hláskou a písmenem. Ještě nepochopil, že tvar písmena, který vidí a zvuk hlásky, kterou slyší, patří neoddělitelně k sobě, popřípadě si toto spojení mezi slyšeným a viděným obtížně pamatuje. Čtení je mezi jiným převádění řady písmen do slov, která vyslovujeme. Bez vytvoření tohoto mostu mezi slyšeným a viděným je čtení prakticky nemožné. Je zřejmé, v čem je podstata Jirkových obtíží. Ještě se mu nepodařilo vytvořit tento most a nemůže proto po něm jít. Má sníženou dílčí schopnost v oblasti spojování sluchového a zrakového vjemu. To znamená, že mu musíme nejprve pomoci vytvořit toto přemostění, aby byl schopen se naučit číst. Nepomůže mu jen cvičit čtení ve vlastním slova smyslu. Potřebuje projít speciálním programem cvičení, který je zaměřen na tuto schopnost. Pak se mu podaří, bez obtíží podávat školní výkony, které budou odpovídat jeho inteligenci.

Poznámka pro odborníky: Podstatu dyslektické symptomatiky a tím i obtíží, které se u Jirky projevují při nácvičce čtení, můžeme izolovat jako deficit v dílčích funkcích, ve funkci intermodalit. Specifický nápravný program, jehož cvičení sledují komplexní hierarchii, je zaměřen na vyrovnání této dílčí funkce.

Nyní se obraťme k Evě: její chování působí na přihlížející chaoticky; je dítětem, kterému se pokaždé "něco přihodí". Uhodí se do kolena, když se pohybuje na otáčecí židli, protože si zřejmě neuvědomí a neodhadne následky otáčení. Její vyprávění začíná uprostřed a končí na začátku. To znamená, že nesouhlasí posloupnost ve vyprávění. Vyšetřením vyjde najevo, že Eva má deficit v dílčích funkcích a to v uchopení, uchování, reprodukci a stanovení posloupnosti. Projevuje se to přirozeně v psaní, čtení a počtech - písmena ve slově mají určitou posloupnost, čísla mají určitou posloupnost. Tento deficit působí však taky na chování: Eva potřebuje

mnohem více času než ostatní děti k tomu, aby si uvědomila následky svého jednání. Obtížně chápe, že ji ostatní děti odmítají, obtížně chápe význam trestů nebo reakci dětí na své chování. Například každá stolní hra má svá pravidla. Dejme tomu, že pokud se hráč dostane na červené pole, musí se vrátit na start. Viděno v posloupnosti to znamená: dostat se na červené pole má za následek, že musíš zpět na start. Následkem toho, že musím zpět na start, klesají moje šance na výhru. Eva, která si s obtížemi uvědomuje posloupnost, potřebuje výrazně delší čas k tomu, aby si zapamatovala pravidla hry. Proto je samozřejmě také mnohem méně než ostatní děti schopna plánovat své tahy. Bude muset mnohem častěji prohrát a k tomu ještě půjde svým spoluhráčům na nervy, aniž by sama ve skutečnosti věděla, proč tomu tak je. A to samozřejmě má svůj vliv na duševní rovnováhu dítěte. Její deficit v dílčí funkci ovlivňuje tedy nejen její výkony ve škole, ale i její chování. Jak můžeme takovému dítěti pomoci? Eva potřebuje projít programem cvičení, která jsou zaměřena na rozvíjení vnímání, zapamatování a reprodukci posloupnosti. Cvičení jsou samozřejmě sestavena tak, aby se Eva nejdříve naučila vnímat jednoduché a krátké posloupnosti a postupně zvládala i těžší a komplikovanější. Čím více se její deficit v dílčí funkci vyrovná, tím více se budou zlepšovat její výkony i její chování. Samozřejmě, že je nutné vysvětlit i Eviným rodičům příčinu jejich obtíží a tak jim pomoci porozumět svému dítěti. Aby jen stále neopakovali, že je Eva neposlušná.

Poznámka pro odborníky: U Evy byla diagnostikována porucha v serialitě, která na jedné straně negativně ovlivňuje učení a chování a na druhé straně sekundárně má za následek neurotizaci dítěte. Kromě speciálního funkčněterapeutického cvičení bylo nutné poučit učitele a rodiče a podporovat je, stejně jako povzbuzovat Evu.

A v čem spočíval problém Alžběty? Alžběta nedokázala jako jiné děti prostor, ve kterém se nacházela, prozkoumat očima. Musela si všechno osahat a uchopit do ruky. Před poličkou s hračkami stála bezradně, když byla vybídnuta, aby si vzala panenku. Bylo pro ni obtížné, aby vyhledala jednotlivou věc z mnohočetného barevného celkového obrazu, který nabízela police s hračkami. Alžběta měla, jak se to později ukázalo při vyšetření, deficit ve schopnosti izolovat to podstatné ze všeho, co současně vidí. Chybí jí vizuální smysl pro důležitě. Neumí rozpoznat ani jemné rozdíly ve výrazu obličeje své matky, která se na ni dívá nejprve rozpačitě a později již rozzlobeně. Rysy obličeje se mění podle toho, co právě vyjadřují. Pokud má dítě obtíže zachytit jednotlivé postupné změny ve vzezření, které jsou k němu vysílány, pak jestliže se výraz mění a mění se tím i výzva, dítě není schopno na tyto změny reagovat. To se stávalo Alžbětě. Její porucha chování byla způsobena tím, že chybějící schopnost odhalit podstatné, se snažila vyrovnat doslovným "pochopením" a "uchopením" a byla proto trvale v pohybu. Dále byla její porucha chování způsobena tím, že malé viditelné rozdíly nebyla schopna vnímat a reagovala proto rozpačitě, a to ve chvíli, když už se všichni pohoršovali nad její domnělou nechápavostí.

To, že lidé, kteří ji obklopovali, se na ni zlobili, bylo pro Alžbětu opět nezřetelné,

a proto reagovala zlostně a nejistě. Když byla příčina objasněna, bylo možno s Alžbětou provádět cílená cvičení, pomocí nichž se naučila rozpoznávat jemné rozdíly a vnímat detaily. S vyrovnáváním této dílčí funkce se zlepšovalo i Alžbětino chování. Změnila se v radostné dítě, které reagovalo přiměřeně a dobře vycházelo s druhými lidmi. Zůstala stále živým, o všechno se zajímajícím dítětem, ale její chování nezbuzovalo obavy.

Poznámka pro odborníky: Alžběta měla obtíže v optické diferenciaci figury a pozadí a s tím spojenou sníženou schopnost optické diferenciacie vůbec.

Snad ještě poznámka o výchově. Některý čtenář při popisování Alžbětina chování může nabýt dojem, že dítě je jednoduše nevychované a musí si své způsoby odvyknout. Přesně zde spočívá zásadní problém: Dítě se jeví jako "zlé", i když zcela jistě zlé není. (Zásadně bychom mohli říci, že tak zvané "zlé" dítě má pro své chování vždy nějaký důvod, ale to je zase jiná otázka.) Jestliže se u dítěte projevuje porucha chování na základě jeho deficitů v dílčích funkcích, nepomohou všechna pedagogická opatření a výchovné "triky". Přísností a tlakem dosáhnete u takového dítěte nejvýše agresivního chování nebo jeho uzavření do sebe. Pokud bychom Alžbětu stále okřikovali, aby nesahala na každý předmět, bránila by se tomu. Zároveň bychom tomuto dítěti znemožňovali každé spontánní učení a získávání zkušeností, protože vzhledem k jejímu handicapu je to jediný způsob, jak se může rozvíjet. Veškerá výchovná opatření a pedagogické intervence se vyzkoušely, ale všechny selhaly. Příčina Alžbětina chybného jednání netkví ve výchovné chybě, proto ji taky nebylo možno odstranit sebelepší výchovou. Příčina spočívala, jak jsme již vysvětlili, v určitém deficitu dílčí funkce. Proto taky cesta k cíli vedla přes odstranění tohoto handicapu.

Kasuistiky tří problémových dětí a odhalení příčin jejich nezdarů ukazují, že poruchy učení a chování mohou být podmíněny deficitem v dílčích funkcích. Neměl by tím ale nikdy vzniknout dojem, že každá obtíž v chování nebo učení dítěte je zapříčiněna deficitem v dílčí funkci. Samozřejmě existuje řada jiných příčin. Pokud bychom se jimi zabývali, překročili bychom rámeček této knihy.

Časné rozpoznání deficitů v dílčích funkcích

Poté, co jsem vám vylíčila trpkou cestu tří dětí, které vlivem deficitů v dílčích funkcích trpěly poruchami chování a učení, seznámím vás nyní se dvěma dětmi, u nichž byl deficit dílčí funkce diagnostikován a kompenzován dříve, než se mohly obtíže rozvinout.

MICHAL

Michalovi je právě šest let. Na podzim by měl jít do školy, maminka však pro něho žádá odklad školní docházky. Je velmi obtížné vysvětlit otci dítěte a příbuzným, proč se tak rozhodla. Michal je přece vzrostlé dítě, které má o všechno zájem, umí

se vyjadřovat dokonce ve dvou řečech - je vychován dvojjazyčně, v obou jazycích má bohatou slovní zásobu. Dobře vychází se svými kamarády a dokáže dlouhodobě jako očarován poslouchat pohádku, kterou někdo předčítá. A přesto má jeho matka pravdu, když si přeje, aby nastoupil do školy o rok později. Pozorovala totiž, že její syn nechce omalovánky a vůbec odmítá kreslit. Pokud se vůbec dá přemluvit, aby něco nakreslil, pak hlava jeho panáčka má podobu klátivého hranatého vejce. Pokud kreslí hada, zdá se, že musí žít v ledovém moři, protože vypadá, jako by se chvěl zimou. Když ho matka požádá, aby přinesl ze svého pokoje určitou hračku, pak stojí chvíli bezradně před skříňkou s hračkami, než ji konečně objeví. (Připomínám vám na tomto místě i chování Alžběty před policií s hračkami!) Když jde matka s Michalem na procházku a chce mu z množství věcí, které kolem vidí, něco ukázat, je pro něho obtížné odpovídající věc najít. Dokonce, když při procházce potkají skupinu dětí ze sousední mateřské školy, nezpozoruje Michal nikdy mezi nimi svého dobrého přítele, dokud k němu nepřiběhne. Oční lékař, kterého matka vyhledala, ji ujistil, že Michal netrpí žádnou oční vadou. Matka se oprávněně obávala, zda bude Michal schopný opisovat z tabule jednotlivá písmena, pokud nerozliší ve skupině dětí svého důvěrného přítele. Michalova matka měla pravdu. Psychologickým vyšetřením bylo zjištěno, že Michal při velmi dobře rozvinuté inteligenci má deficit v dílčí funkci, která spočívá ve vyhledávání detailu z celkového vjemu (podobně jako Alžběta). Dále měl obtíže v koordinaci ruky a oka, proto jeho kresba byla roztřesená a neohrabaná. Důvodem toho, že neměl rád omalovánky, byla skutečnost, že se mu nikdy nepodařilo cokoli vymalovat, aniž by nepřetáhl přes okraje. Rok, který získal odkladem školní docházky byl využit lépe. Michalova maminka se svým synem prováděla speciální cvičení, kterými nacvičili schopnost postřehnout detail a koordinaci oka a ruky. Aniž by se Michal musel podrobit tlaku dosáhnout výkonu, který požaduje škola, a aniž by získal pocit, že selhává, mohl Michal svůj deficit v dílčí funkci vyrovnat dříve, než se mohly dostavit potíže v učení nebo chování. V současné době ukončil Michal druhou třídu s vynikajícím výsledkem, aniž by se musel zvláště namáhat, protože mohl bez překážek využít svou dobrou inteligenci. Chodí rád do školy, vychází velmi dobře s učiteli i se spolužáky a stalo se z něho sebejisté, přátelské a veselé dítě.

Poznámka pro odborníky: Časná diagnosa snížené schopnosti zrakové diferenciacie figury a pozadí a visuomotorické koordinace v předškolním věku dítěte umožňuje stanovit preventivní opatření, aby mohlo být zamezeno vzniku poruch učení a chování.

KATKA

Katka byla právě pětiletá, když učitelka v mateřské škole upozornila matku na něco, co se již projevovalo i doma: Katka, když se jí předčítal příběh, vydržela sedět v klidu jen s velkými obtížemi. Každý zvuk ji vyrušil. Když venku zaštěkal pes, začala hned brebentit a vyprávěla nějakou skazku o psovi. Pokud během toho zaslechla zvonění elektriky, přerušila své vyprávění o psu a povídala o elektrice.

Mezitím se zeptala na pokračování předčítaného příběhu, aby hned vyskočila a odběhla, protože uslyšela ve vedlejší místnosti svého otce.

I pohádky z rádia, které si velmi oblíbila, poslouchala vždy jen chvíli, protože musela stále znovu reagovat na všechny hluky a zvuky.

Rodiče a učitelky ve školce měli přirozeně obavy, když si představili, že Katka bude sedět ve škole a bude muset naslouchat učitelce, aniž by sledovala hluk, který vydávají například dveře ve třídě nebo ostatní děti.

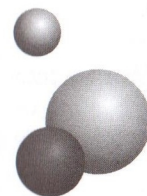
Katčiny obtíže spočívaly v neschopnosti vydělit ze všech zvuků, které na ni působily, právě ten nejdůležitější a u něho setrvat. Slyšela, řekli bychom, všechno zároveň a kromě toho byl každý nový sluchový podnět pro ni automaticky ten nejdůležitější. Nebyla schopna ovládat, popřípadě udržet svou pozornost.

Obavy rodičů i učitelek ve školce byly oprávněné: tento deficit v dílčí funkci by Katce skutečně neumožňoval sledovat slova učitele a koncentrovat se na vyučování. Proto jsme začali s pravidelnými speciálními cvičeními, které postupně učily Katku schopnosti, setrvat u slyšeného slova "míč". Zpočátku vydržela soustředění na cvičení jen pět minut, brzy však mohly být zvyšovány nároky na pozornost. Katka od té doby úspěšně ukončila první třídu základní školy, aniž by se projevil obtíže v učení nebo chování. Učitelku pouze udivilo, že Katka, přestože sleduje pozorně vyučování, přesně ví, co se všechno děje ve třídě nebo i za dveřmi. Nenařuše to ale její pozornost.

Poznámka pro odborníky: U Katky se objevily obtíže v rozlišování figury a pozadí u sluchových podnětů, popřípadě v zaměřenosti sluchové pozornosti. Cvičení výrazně zlepšila tuto schopnost, avšak kapacita jejího sluchového vnímání byla tak velká, že navzdory dobré zaměřenosti sluchové pozornosti musela jen částečně omezit přijímání zbylých informací, a proto i mnohé z nich zpracovávala a uchovávala.

Obě děti, Michal i Katka, díky tomu, že byly zavčas rozpoznány a odstraněny jejich deficity v dílčích funkcích, tak byly ušetřeny pozdějšího rozvinutí obtíží v učení a chování.

V následující části knihy bude představena metoda, která umožňuje toto včasné rozpoznání. Zároveň jsou nabízena cvičení, která odpovídají jednotlivým programům. Diagnostika deficitů v dílčích funkcích (v námi definovaném smyslu) v předškolním věku je obtížná z toho důvodu, že rozvoj rozličných dílčích funkcí u jednotlivých dětí může vytvářet velmi různorodý a pestrý obraz. Výrazně dysharmonický vývoj, například poruchy vývoje řeči nebo motoriky nebo globální poruchu vnímání můžeme přirozeně odhalit již mnohem dříve nežli v předškolním věku. To však nejsou deficity v dílčích funkcích v tom smyslu, jak jim my rozumíme. Vypracování jemné diagnostiky základních funkcí pro rané věkové stupně a předškolní věk je dosud neřešený úkol.

Metoda k zjištění deficitů v dílčích funkcích v předškolním věku

Jak je možné zamezit problémům v učení a chování, které jsou důsledkem deficitů v dílčích funkcích? Osvětlit tuto otázku si předsevzal výzkum předškolních dětí ve školním roce 1977/78 a 1978/79. Výzkum jsem provedla spolu s Dr. Gertrudou Bogyi z univerzitní neuropsychiatrické nemocnice pro děti a mládež (vedoucí univ. Prof. Dr. Spiel). Ke spolupráci byl přizván i manželský pár Inge a Peter Lefoldovi, kteří byli odpovědní za koordinaci práce s učiteli mateřských škol a místních příslušných pracovníků ve školství. Do výzkumu bylo zahrnuto dvě stě dětí základní školy ve Stotel u Brém a okolních škol.

Děti první třídy byly vyšetřeny na začátku školního roku metodou k zjištění deficitů v dílčích funkcích, která byla pro tento účel vyvinuta.

Na následujících stránkách najdete návod i materiál, abyste sami mohli zjistit, zda by se u konkrétního dítěte mohly vyskytnout obtíže s učním a chováním.

Poznámka pro odborníky: Sestavení, provedení a vyhodnocení pokusu je založeno na zkušenostech, které jsme získali během prováděného výzkumu. Pro soubory úkolů 2,3,7,8,10,16 a 17 byl materiál převzat nezměněn, pro soubory úkolů 1,9,13 a 14 byl modifikován.

Úvodní poznámky

Dříve než budete s dítětem pracovat, věnujte čas tomu, abyste si v klidu pročítli, jak jsou úkoly sestaveny.

Také dítě by mělo mít klid a dostatek času při řešení úkolů, které mu budete předkládat. Neprovádějte cvičení s dítětem, když je unavené nebo když je právě něčím zaujaté a vzrušené. Dítě i vy byste měli pracovat klidně, tehdy když jste odpočati a vzájemně v dobré pohodě.

Kromě toho je důležité, aby vás a dítě nic nerušilo, jen tak dosáhnete správných výsledků. Snažte se proto, abyste byli s dítětem sami v místnosti.

Dále je důležité, aby dítě rozumělo přesně tomu, co má dělat. Nikdy nebuďte netrpěliví, pokud dítě nebude vědět, co jste instrukcí mínili. Samozřejmě můžete předkládané instrukce přizpůsobit dialektu nebo slovní zásobě dítěte. Nikdy se však nesmíte na dítě zlobit nebo být rozhořčeni, když mu vaše instrukce nebude hned jasná. Vysvětlujte všechno klidně a trpělivě tak dlouho, dokud dítě úlohu nepochopí. Hubování nebo netrpělivost vzbuzuje u dítěte strach a snižuje vždycky jeho výkon!

Abyste dítě nepřepínali, neřešte všechny úkoly najednou, ale rozdělte si je do více dnů. Pouze úkoly jednoho cvičení by se měly provádět bez přerušení. Návod k hodnocení najdete za popisem jednotlivých cvičení.

Diagnostická část - úkoly

1. Rozdíly v párových obrázcích

Poznámka pro odborníky: schopnost zrakové diferenciacce, zjišťovaná na konkrétních srozumitelných obrázcích

Na prvních stránkách přílohy "Soubor úkolů 1" vidíte vedle sebe vždy dva obrázky. Celkem deset párů obrázků. Na pěti dvojicích jsou obrázky totožné, pět je rozdílných.

Ukažte dítěti vždy jeden pár obrázků, ostatní obrázky nechte zakryté stranou.

Vysvětlete dítěti:

"Podívej, tady vidíš dva obrázky. Pozorně si je prohlédni a řekni mi, zda jsou oba obrázky stejné, nebo ne." Dítě si může prohlížet obrázky jak dlouho chce. Nesmíte mu ale pomáhat. Nesmíte tedy říci: "Podívej se na dveře domu!" nebo podobně.

Správné řešení zní:

Totožné obrázky: jitrnice, hodinky, sekyrka, deštník, mucho-můrka

Rozdílné obrázky: dům, loď, hruška, třešně, list

Zaznamenejte, kolikrát dítě chybně odpovědělo.

2. Rozdíly v párových tvarech

Poznámka pro odborníky: schopnost zrakové diferenciacce, zjišťovaná na abstraktních obrázcích

Opět se podívejte do přílohy a vyhledejte abstraktní obrázky "Soubor úkolů 2". I zde má dítě za úkol poznat, zda jsou oba párové obrázky stejné, nebo ne.

Nechte dítě, aby si každou dvojici obrázků prohlíželo jak dlouho potřebuje. Jinou pomoc dítěti neposkytujte.

Vysvětlete mu:

"Pozorně si prohlédni oba obrázky a řekni mi, zda jsou stejné, nebo ne."

Opět, jako v předcházejícím cvičení, ukazujte dítěti jen jednu dvojici obrázků a ostatní zakryjte, aby nerušily dítě v koncentraci pozornosti.

Správné řešení zní:

Totožné obrázky: 1, 2, 3, 7, 10

Rozdílné obrázky: 4, 5, 6, 8, 9

Zaznamenejte opět chybné odpovědi do záznamového archu.

3. Ukryté tvary *Poznámka pro odborníky: optické členění, zjišťované na abstraktních obrázcích*

V příloze na listech "Soubor úkolů 3", vidíte v hořejší části obrázku vždy malý geometrický tvar, pod ním větší obraz složený z čar. Geometrický tvar nakreslený na malém obrázku je obsažen i ve větším, ale je ukrytý ve spleti čar.

Dítě má za úkol rozpoznat malý geometrický tvar, který vidí nahoře, ve spodním obrázku.

Ukažte dítěti první obrázek a vysvětlete mu:

"Tady nahoře vidíš nakreslený tvar, který se vyskytuje ve spodním velkém obrázku ještě jednou." Ukažte na spodní obrázek. "Umíš ukázat, kam se ten tvar schoval v tom velkém obrázku?"

Dopřejte opět dítěti tolik času, kolik potřebuje.

Řešení najdete podle malého geometrického tvaru.

Zaznamenejte počet chybných řešení.

4. Rozdíly mezi dvěma slovy *Poznámka pro odborníky: verbálně akustická diferenciaci, zjišťovaná na dvojicích pro dítě srozumitelných slov*

V této úloze jde o zjištění, zda dítě umí rozlišovat slova, která znějí podobně. Zda je schopné sluchem zachytit malé rozdíly.

Najdete zde seznam deseti párů slov. Pět z nich je totožných a pět rozdílných. Předříkávejte dítěti vždy jednu dvojici. Dítě ale nesmí odezírat z vašich rtů, proto se odvráťte nebo držte list papíru před obličejem, aby tak nevidělo na vaše rty. Vyslovujte zřetelně, ale nezdůrazňujte rozdíly mezi slovy.

Dítě má po zaslechnutí každého páru slov říci, zda jsou obě slova stejná, nebo ne.

Vysvětlete dítěti:

"Řeknu ti teď vždy dvě slova. Dobře poslouchej a řekneš mi, zda jsou obě slova stejná, nebo rozdílná."

Seznam slov:

1 dřívě - dřívě	6 níž - než
2 bez - bez	7 až - už
3 pak - pak	8 pro - pro
4 boudy - body	9 ještě - jistě
5 teď - teď	10 sít - snít

Řešení:

stejně dvojice: 1, 2, 3, 5, 8

rozdílné dvojice: 4, 6, 7, 9, 10

Zapište počet nesprávných odpovědí.

5. Rozdíly mezi dvěma slovy nemajícími smysl *Poznámka pro odborníky: verbálně akustická diferenciaci zjišťovaná na dvojicích slov nemajících smysl.*

Nyní jde o zjištění, zda je dítě schopno sluchem rozlišovat rozdíly mezi slovy, která nic neznamenaají. Dítě si proto nemůže pomáhat soustředěním na smysl slov.

Opět si dejte pozor, jako ve čtvrtém úkolu, aby vám dítě nemohlo odezírat z úst. Vyslovujte zřetelně, aniž byste však zdůrazňovali rozdíly, které má dítě rozeznat.

Vysvětlete dítěti: "Budu ti zase předříkávat dvě slova. Ta slova ale nic neznamenaají, jsou to slova beze smyslu. Dobře mě zase poslouchej a řekni mi, zda jsou obě slova stejná, nebo jiná."

Dvojice slov zní:

1 sul - sol	6 ket - kot
2 jek - jek	7 toř - toř
3 pit - pit	8 mes - mek
4 zaf - zaf	9 lan - lon
5 sip - sit	10 tus - tus

Řešení:

stejně dvojice: 2, 3, 4, 7, 10

různé dvojice: 1, 5, 6, 8, 9

Zapište opět počet nesprávných odpovědí.

6. Ukrytá slova *Poznámka pro odborníky: verbálně akustické členění, sluchová diferenciaci figury a pozadí*

Tentokrát máte vyzkoušet, zda je dítě schopno rozložit slovo na jeho jednotlivé části, tedy sluchem rozpoznat určitý detail. Proto mu předříkávejte níže uvedená slova. V pěti slovech z deseti je ukryta slabika "pří". Dítě má po každém slově, které mu řeknete, povědět, zda ve slově uslyšelo slabiku "pří".

Vysvětlete mu: "Řeknu ti vždy jedno slovo, poslouchej dobře a řekneš mi, když ve slově uslyšíš slabiku 'pří'."

Pokud se domníváte, že vám dítě nerozumělo, co má dělat, dejte mu jako příklad slovo "příště". Přitom zdůrazněte slabiku "pří". Jestliže vám dítě odpoví, že slabiku "pří" ve slově slyšelo, předříkávejte mu následující slova. Tentokrát však slabiku "pří" nezdůrazňujte. Prosím, vyvarujte se toho, jako v minulých cvičeních, aby dítě mohlo odezírat z vašich rtů.

Slova zní:

1 přízeň	6 neklidný
2 vyhledat	7 nepříjemný
3 napříč	8 znejistět
4 nevinný	9 například
5 křehký	10 přímka

Řešení:

slova obsahující slabiku "pří": 1, 3, 7, 9, 10

slova neobsahující slabiku "pří": 2, 4, 5, 6, 8

Zapište počet chyb.

Opět ukazujte odpovídající obrázky a počkejte chvíli, než řeknete název zvířete, a dejte tak dítěti možnost, aby samo zvíře jmenovalo, pokud si ho zapamatovalo.

Nyní následuje přezkoušení:

Ukažte na čtvrtý obrázek a zeptejte se dítěte:
"Kdo to nakreslil?" (Řešení: husa)

Ukažte na třetí obrázek a zeptejte se dítěte:
"Kdo to nakreslil?" (Řešení: medvěd)

Ukažte na první obrázek a zeptejte se dítěte:
"Kdo to nakreslil?" (Řešení: slepice)

Ukažte na pátý obrázek a zeptejte se dítěte:
"Kdo to nakreslil?" (Řešení: opice)

Ukažte na druhý obrázek a zeptejte se dítěte:
"Kdo to nakreslil?" (Řešení: kůň)

Zaznamenejte, u kolika obrázků dítě neznalo odpověď nebo jmenovalo nesprávné zvíře.

7. Spojení mezi viděným a slyšeným vjemem

Poznámka pro odborníky: intermodální opticko - akustické spojení

Máte zjistit, zda se dítěti podaří překlenout most mezi viděným a slyšeným vjemem.

To nám umožní následující kresby přílohy "Soubor úkolů 7". Položte list s kresbami před dítě a vysvětlete mu:

"Zvířata neumí kreslit, ale přece to zkusila. Tady vidíš, jak to dopadlo."

"To nakreslila slepice." Ukažte na první obrázek.

"To nakreslil kůň." Ukažte na druhý obrázek.

"To nakreslil medvěd." Ukažte na třetí obrázek.

"To nakreslila husa." Ukažte na čtvrtý obrázek.

"To nakreslila opice." Ukažte na pátý obrázek.

"A teď ti povím ještě jednou, kdo co nakreslil. Zkus si to zapamatovat. To nakreslila slepice, to nakreslil kůň, to nakreslil medvěd, to nakreslila husa, to nakreslila opice."

Přitom ukazujte opět na odpovídající obrázek. Dříve než řeknete název zvířete, chvíli počkejte, možná, že by dítě již samo rádo název zvířete povědělo. Pokud dítě jméno zvířete neví, napovězte mu. Pak opakujte instrukci ještě jednou:

"Ještě jednou to řekneme společně: To nakreslila slepice, to nakreslil kůň, to nakreslil medvěd, to nakreslila husa, to nakreslila opice."

8. Spojení mezi slyšeným a viděným vjemem

Poznámka pro odborníky: intermodální akusticko - optické spojení

Tento soubor úkolů nepředkládejte dítěti bezprostředně po předcházejícím sedmém cvičení. Mohli byste dítě zmást.

Jedná se opět o schopnost překlenout most mezi slyšeným a viděným vjemem.

Vezměte list přílohy "Souborem úkolů 8" a položte ho před dítě.

Vysvětlete mu:

"Zvířata opět něco nakreslila. Podívej se, jak to tentokrát dopadlo."

"To nakreslila koza." Ukažte na první obrázek.

"To nakreslil osel." Ukažte na druhý obrázek.

"To nakreslila ovečka." Ukažte na třetí obrázek.

"To nakreslila kachna." Ukažte na čtvrtý obrázek.

"A to nakreslilo prasátko." Ukažte na pátý obrázek.

Nyní opakujte instrukci ještě jednou a ukazujte na odpovídající obrázky. Nechte dítěti trochu času jako v sedmém cvičení, pokud chce už samo označovat zvířata.

Jako v předcházejícím cvičení však povězte dítěti název zvířete, pokud si na něj samo nevzpomene:

"To nakreslila koza, to nakreslil osel, to nakreslila ovečka, to nakreslila kachna, to nakreslilo prasátko."

Pak ještě jednou opakujte s dítětem:

"Ještě jednou to spolu řekneme: To nakreslila koza, to nakreslil osel, to nakreslila ovečka, to nakreslila kachna, to nakreslilo prasátko."

Nyní následuje přezkoušení. Zeptejte se dítěte:

"Který obrázek nakreslila ovečka?" (Řešení: třetí obrázek)

"Který obrázek nakreslila koza?" (Řešení: první obrázek)

"Který obrázek nakreslila kachna?" (Řešení: čtvrtý obrázek)

"Který obrázek nakreslil osel?" (Řešení: druhý obrázek)

"Který obrázek nakreslilo prasátko?" (Řešení: pátý obrázek)

Zaznamenejte opět, na kterou otázku dítě neumělo odpovědět nebo dalo nesprávnou odpověď.

9. Paměť na obrázky

Poznámka pro odborníky: optická paměť zjišťovaná na řadě předkládaných obrázků

Nyní má být vyzkoušena schopnost dítěte zapamatovat si obrázky, předkládané v určité posloupnosti. Na toto cvičení se musíte připravit. Vystříhnete jednotlivé kartičky z přílohy "Soubor úkolů 9". Zjistíte, že se každá kartička v souboru objevuje dvakrát.

Vezměte od každého obrázku jen jednu kartičku, tedy jednu hrušku, jeden šálek, jeden list, jednu rybu, jednu tužku, jednu sekyrku, jedno jablko a jednu lampu.

Vysvětlete dítěti:

"Ukážu ti obrázky. Dej si jazyk mezi zuby a zkus si obrázky dobře zapamatovat."

Jazyk mezi zuby slouží k tomu, aby si dítě nepomáhalo pojmenováním obrázků. Dítě si má totiž zapamatovat obrázky zrakovým vnímáním a ne předříkáváním, tedy sluchem. Samozřejmě ani vy nesmíte obrázky pojmenovávat.

Položte kartičky do řady před dítě - zleva doprava. Poté, co jste všechny karty rozložili do řady, ukažte beze slova na každou kartu popořadě zleva doprava. Pak obraťte kartičky obrázkem dolů, opět postupně zleva doprava.

Dejte dítěti nyní ostatních osm karet a vysvětlete mu:

"Dostaneš ode mne přesně stejné karty, které jsi viděl/a. Zkus pod obrácené karty položit svoje na stejné místo."

Dítě dostane zamíchané karty a začne na kterémkoli místě. Může se i opravovat. Pokud všechny karty umístilo, obraťte vrchní řadu karet. Ihned uvidíte, kolik karet dítě umístilo správně a kolik chybně.

Zaznamenejte počet nesprávně umístěných karet.

10. Paměť na tvary

Poznámka pro odborníky: optická paměť zjišťovaná na řadě předkládaných geometrických tvarů

V tomto cvičení můžete přezkoušet, jak dobře si dítě umí zapamatovat řadu geometrických tvarů. Opět si musíte cvičení připravit. Vystříhnete kartičky z přílohy "Soubor úkolů 10". Každý tvar se opět objevuje dvakrát.

Vezměte od každého tvaru jednu kartu a vysvětlete dítěti: "Ukážu ti opět obrázky. Dej si jazyk mezi zuby. Dobře si obrázky prohlédni a pokus se zapamatovat si je."

Položte kartičky opět, jako v předchozím cvičení, do řady před dítě zleva doprava. Pak ukažte mlčky na každou kartičku postupně zleva doprava. Poté obraťte kartičky obrázkem dolů.

Dejte dítěti druhou sadu geometrických tvarů a vysvětlete mu:

"Dostaneš ode mne opět stejné kartičky. Zkus je zase umístit na správné místo pod obrácené karty."

Opět může dítě začít pokládat karty na libovolném místě. Jakmile všechny karty umístilo, otočte první řadu karet. Okamžitě zjistíte, kolik karet dítě umístilo správně a kolikrát se zmýlilo.

Zaznamenejte počet nesprávně umístěných karet.

11. Paměť na řadu slov

Poznámka pro odborníky: verbálně akustická paměť na srozumitelná slova.

Nyní vyzkoušíte, zda si dítě dobře pamatuje slyšenou řeč.

Vysvětlete dítěti:

"Řeknu ti teď několik slov. Zkus si je dobře zapamatovat, abys je pak mohl/a opakovat."

Nyní předříkávejte dítěti pomalu, asi rychlostí jednoho slova za sekundu, následující slova:

"Kamna, ulice, stůl, kůl."

11/1:

Když dítě slova zopakovalo, zjistěte přesně: Kolik slov z těchto čtyř si nezapamatovalo.

Zaznamenejte jejich počet.

11/2:

Kolik slov dítě řeklo v jiném pořadí, než slyšelo. (Například "kamna, stůl, ulice, kůl": dvě chyby, protože dvě slova, totiž stůl a ulice změnily pořadí).

Zaznamenejte chyby v pořadí.

12. Paměť na řadu slabik

Poznámka pro odborníky: verbálně akustická paměť na nesmyslné slabiky

Opět budete zjišťovat, jakou paměť má dítě na slyšenou řeč, tentokrát na nesmyslné slabiky.

Pracujte s dítětem jako v jedenáctém cvičení. Předříkejte mu slabiky, které má po vás opakovat.

Slabiky zní: "vis, duk, vap, mer"

12/1:

Opět spočítejte, jako v minulém cvičení, počet slabik, které si dítě nezapamatovalo.

12/2

Spočítejte, jako minule, kolik slabik dítě jmenovalo v nesprávném pořadí.

13. Zapamatovat si obrázky - vyjádřit je slovy

Poznámka pro odborníky: intermodální výkon paměti na sérii obrázků

Touto úlohou zjistíte, zda je dítě schopno si zapamatovat to, co vidí a vytvořit spojení se slyšeným názvem.

Vystříhnete kartičky z přílohy "Soubor úkolů 13": pytel, sněhulák, tuba a třešně.

Vysvětlete dítěti:

"Ukážu ti několik kartiček. Zastrč si jazyk mezi zuby a zkus si obrázky na kartičkách dobře zapamatovat."

Nyní položte před dítě z jeho pozice zleva doprava řadu karet. Pak karty seberte a zeptejte se dítěte:

"Pověz mi, co jsi na obrázcích viděl/a."

Zaznamenejte počet slov, která si dítě nezapamatovalo nebo neřeklo ve správném pořadí.

14. Zapamatovat si slova - vyhledat k nim obrázky

Poznámka pro odborníky: intermodální výkon paměti na sérii slov

Toto cvičení nedávejte dítěti bezprostředně po předchozím třináctém cvičení. Protože oba úkoly si jsou podobné, mohlo by dítě mnohem více chybovat.

Pomocí této úlohy vyzkoušíte, zda je vaše dítě schopno si zapamatovat slova, která slyší a vytvořit spojení s jejich obrazem.

Vystříhnete kartičky s hlemýžděm, kloboukem, kašpárkem a konvicí z přílohy "Soubor úkolů 14". Dítě však nesmí kartičky vidět.

Pak vysvětlete dítěti:

"Řeknu ti teď několik slov. Zkus si ta slova dobře zapamatovat."

Řekněte dítěti opět rychlostí asi jedno slovo za sekundu:

"Klobouk, hlemýžď, konvice, kašpárek."

Dejte dítěti zamíchané kartičky a vysvětlete mu:

"Polož kartičky ve stejném pořadí, ve kterém jsi slyšel/a slova."

Zaznamenejte, kolik karet dítě položilo v nesprávném pořadí.

15. Pohotovost mluvidel

Poznámka pro odborníky: motorika mluvidel

Tentokrát máme vyzkoušet, jak dobře ovládá dítě jazyk a všechno, co potřebuje ke zřetelnému vyjadřování. Není důležité, že slova, která budete dítěti předříkávat, jsou výrazy, které ve svém věku ještě nepoužívá. Jde o zjištění, zda je dítě schopné vyslovit obtížně vyslovitelná slova.

Vysvětlete dítěti:

"Budu ti říkat slova. Pozorně mě poslouvej a zkus po mně

každé slovo opakovat. Některá slova budou těžká, ale přesto se pokus je vyslovit."

Slova zní:

"Teploměr, smysluplný, moskyti, reflektor, kumulativní, organizátor, hlemýžď, deduktivní, šofér, chalcedon."

Zaznamenejte počet slov, ve kterých dítě chybovalo. Platí vždy jen první pokus (samozřejmě smíte dítěti slova opakovaně předříkávat, dokud je dobře nevysloví, pokud o to projeví zájem).

16. Koordinace ruky a oka při psaní

Poznámka pro odborníky: visuomotorika

Tato cvičení (v příloze "Soubor úkolů 16") slouží k tomu, abychom přezkoušeli spolupráci ruky a oka.

Vidíte vždy dvě paralelní linie, které tvoří silnici. Úkolem dítěte je vést čáru měkkou tužkou mezi těmito liniemi, aniž by se jich dotklo nebo přes ně přejelo.

Vysvětlete mu:

"Vidíš tady malou silnici. Vezmi si tužku a zkus jet uprostřed silnice, aniž bys narazil na kraj silnice nebo z ní vyjel ven."

Za chybu platí každé dotknutí se linie silnice nebo její překřížení. Jestliže dítě vyjede tužkou mimo silnici a její okraj přetne opět, když se na silnici vrací, přeškrtně tedy linii dvakrát, jsou to dvě chyby.

17. Vyhledávání obrázků

Poznámka pro odborníky: zaměřenost optické pozornosti

Tato úloha má vyzkoušet schopnost dítěte, zda dokáže sledovat předložený tvar.

Položte před dítě arch papíru z přílohy, na kterém jsou nakresleny hvězdy, kruhy, křížky a čtverce - "Soubor úkolů 17". Dejte mu měkkou tužku a vysvětlete mu:

"Tady nahoře na tomto listu, vidíš nakreslenou hvězdu." - Ukažte ji dítěti. - "Pod ní jsou různé tvary, ale taky hvězdy. Pokus se najít všechny hvězdy a přeškrtni je."

Dítě má přeškrtnout dohromady patnáct hvězd. Každá hvězda, kterou přehlédne, se započítá jako chyba.

18. Vyhledávání slov

Poznámka pro odborníky: zaměřenost akustické pozornosti

V tomto cvičení budete zjišťovat schopnost dítěte zachytit sluchem určité slovo v textu.

Proto pomalu předčítejte dále uvedený příběh. V něm se objevuje opakovaně slovo "srna". Dejte si pozor na to, abyste, třeba i podvědomě, při čtení toto slovo nezdůrazňovali.

Dítěti vysvětlete:

"Přečtu ti teď vyprávění o srně. Pozorně poslouvej. Pokaždé, když uslyšíš slovo "srnka", klepneš do stolu. Jednou to zkusíme: srnka."

Pokud tomu dítě správně porozumělo, kleplo do stolu. Pokud ne, vysvětlete mu jeho úkol ještě jednou, aniž byste ztráceli trpělivost.

Vysvětlete dítěti, že má klepat i tehdy, když slovo "srna" a slova podobná uslyší i v jiném tvaru, například "se srnou, srnku, srneček, srnče" apod.

Aby vám byla ulehčena kontrola, stojí za každým slovem, na které má dítě klepat, v závorce vykřičník.

Na loučku vyšla srna(!) a za ní na tenkých nožkách poskakovala malá srnečka(!) s bílými flíčky na bocích a zrcadélkem kolem ocásku.

Matka zůstala stát na kraji paseky a hlídala. Pak se začala pást. Srnečka(!) se jí motala kolem nohou, asi chtěla pít.

Díval jsem se se zatajeným dechem.

Srnka(!) se už hezkou chvíli pásala. Najednou jsem zpozoroval nějaký pohyb. Lekl jsem se: liška, zlodějka malých srnčat(!)

Připravil jsem si pušku.

Liška se pomalu plazila k srně(!). Ta zvedla hlavu a stříhla ušima. Pískla a skočila proti lišce. Musí stůj co stůj ubránit svoje dítě! Liška kupodivu nezačala útočit, ale ustupovala k houštině.

To bude jistě nějaký úskok, blesklo mi hlavou, protože tohle liška obvykle nedělá.

Srna(!) útočila na nepřítele předními nohama. A liška pořád ustupovala. Srnče(!) chvíli bezradně cupkalo na tenkých nožkách a pak se rozběhlo k matce. Ale už bylo pozdě. Z roští vyletěl starý lišák.

Vy bando zlodějská, myslím si a všechno je mi jasné. Liška

odlákává srnu(!) od mláděte a lišák se chce zatím snadno zmocnit srnčete(!). Zaskřípal jsem zuby zlostí. ----

Lišák se postavil mezi srnu(!) a srnče(!), které ustrašeně pištělo a pobíhalo sem tam. Chystal se ke skoku. Chybělo málo a bylo po strakatém srnčátku(!)

Vystřelil jsem do vzduchu ve chvíli, kdy se ryšavec vymrštil od země. Lišák se lekl a utekl. Srna(!) odskočila stranou a vrhla se do houštiny. I vyplašená liška se rozběhla na druhou stranu.

Na pasece zůstalo jenom mládě. Plačtivě pištělo, motalo se kolem dokola, nevědělo, kam se vrátit.

Vyšel jsem na paseku rovnou k srnčeti(!). Neutíkalo. Bylo ze všeho tak vyplašené, že nemohlo utíkat. Tenké nožky se mu podlamovaly.

"Neboj se, máma se ti vrátí. Počkej na ni, no ... no, neplač," domlouvám v duchu srnčátku(!). Potom jsem poodešel a schoval jsem se o kousek dál, aby se srna(!) nebála k srnčeti(!) vrátit.

Na paseku už padl soumrak a já pořád čekám. Srna(!) se nevracela.

Začal jsem být netrpělivý. Stejně už mě cestou zastihne tma. Ale co dělat? Kdybych nechal srnče(!) samotné, nedožilo by se rána.

Dívám se na paseku, ale tam pusto a prázdno. Tu srnče tiše zapištělo. A pak vykoukne z druhé strany roští srnčí(!) hlava: černý čenich, velké plaché oči a špičaté uši. Tichounce se ohlásila. Srnče(!) zvedlo hlavu a znovu zapískalo. Srna(!) vyšla na paseku.

Srnče(!) se rozběhlo k mámě. A máma mu šla naproti.

(Podle Rudo Morice, Povídala ježčí máma, Albatros 1986, str. 134-135)

Chybou se rozumí, pokud dítě na dané slovo nezaklepe, ale také, pokud klepe častěji, to znamená, že klepe i na jiná slova, kde se slovo "srnka" v žádném tvaru neobjeví. Zaznamenáváme prvních deset tvarů slova "srnka". Tedy až ke znaménku ----. Ostatní text dočteme, má-li dítě zájem a přání dozvědět se konec příběhu.

19. Vnímání vlastního těla a prostoru

Poznámka pro odborníky: schéma těla a prostorová orientace

Posaďte se vedle dítěte tak, aby vás dobře vidělo. Oba máte obličej obrácený stejným směrem. Zápěstí pravé ruky dítěte i své ovažte stužkou.

Vysvětlete nyní dítěti:

"Něco ti teď budu předvádět a ty mě co nejpřesněji napodobuj."

Předvádějte následující pohyby a zůstaňte v tomto postoji tak dlouho, dokud i dítě tyto pohyby neprovede.

Sledujte pozorně, zda postoj váš i dítěte je skutečně stejný. Zda například vaše pravá ruka i pravá ruka dítěte je v téže pozici. Sledujte, zda dítě dodržuje i pořadí pohybů.

1. pravou ruku na pravé ucho a levou ruku na levé koleno
2. pravou ruku na ústa a levou ruku na levé koleno
3. pravou ruku na ústa a levou ruku na hlavu
4. pravou ruku na pravé koleno a levou ruku na hlavu
5. pravou ruku na pravé rameno a levou ruku na hlavu
6. pravou ruku na pravé rameno a levou ruku na ústa
7. pravou ruku na pravé rameno a levou ruku na levé oko
8. pravou ruku na hlavu a levou ruku na levé oko
9. pravou ruku na hlavu a levou ruku na ústa
10. pravou ruku na pravé koleno a levou ruku na ústa

Zaznamenejte, které postoje dítě nesprávně napodobilo.

Vyhodnocení

Provedli jste s dítětem všechna cvičení a zapsali počet chyb u každého z nich. Nyní můžete sledovat, zda dítě v některé oblasti ve srovnání se svými ostatními schopnostmi není ve svém vývoji trochu pozadu. Vezměte si obrázek stromu, na jehož kmeni vidíte čísla.

Každá větev má své číslo. To jsou i čísla jednotlivých souborů úkolů. Každý splněný úkol odpovídá označenému úseku na větvi, to znamená, že s každou vyřešenou úlohou roste i větev. Jestliže všechna správná řešení úloh přenesete na všechny větve stromu, vidíte přehledně, která větev je nejkratší. To je i nejslabší místo dítěte.

Pokud chcete dítěti pomoci vyrovnat tento nedostatek, vyhledejte v následujícím seznamu program nácviku odpovídající souboru úkolů, které jste s dětmi prováděli. Tyto programy najdete ve třetím dílu. Zvolte si pro dítě ten program, který odpovídá souboru úkolů, kde nejvíce chybovalo (větve stromu je nejkratší).

1. Cvičení rozvíjející zrakové vnímání

Poznámka pro odborníky: optické vnímání

1. stupeň
Co vidíme z okna? Postavte se s dítětem k oknu. Uvidíte mnoho věcí. Říkejte dítěti, co vidíte a povzbuzujte ho k tomu, aby to vyhledalo. Například: "Vidím psa." Nyní musí vaše dítě tak dlouho pozorovat vše, co se děje za oknem, dokud psa neobjeví.

Můžete vyhledávat cokoli, co má vaše dítě odhalit. Tady jen několik příkladů:

Vidím paní s deštníkem.

Vidím dítě se školní taškou.

Vidím okno s roztaženými záclonami.

Vidím nákladní auto.

Vidím motorku.

Vidím schránku na dopisy.

Pokud se již hra dítěti daří, změňte si role: Nechte dítě, aby řeklo, co vidí a vy to vyhledávejte.

"Vidím, vidím, co ty nevidíš!"

Tuto hru můžete hrát kdekoli. Určete si v místnosti nějaký předmět a zvolte si nějakou vlastnost tohoto předmětu. Například barvu. Předpokládejme, že jste s dítětem v místnosti, ve které stojí hnědá židle. Řekněte tedy dítěti: "Vidím, vidím, co ty nevidíš a je to hnědé." Teď má dítě vyhledávat a jmenovat všechny věci v místnosti, které jsou hnědé. Jakmile jmenuje židli, odpovíte "Ano" a pak je na řadě dítě, které si má myslet nějakou věc a vám označí jen jednu její vlastnost. Když uhádnete, co si dítě myslelo, jste opět vy na řadě.

Musí se uhádnout přesně to, co si druhý myslel. Pokud někdo jmenuje jinou věc, která má žádanou vlastnost, třeba hnědou barvu, je nutné přesto dále hádat, dokud neuhodnete správnou věc.

2. stupeň
Třídění stavebnicových kostek

Jistě máte doma různé jednoduché stavebnice nebo i stavebnice, z kterých se sestavují konstrukce nebo podobné hry, které obsahují různé prvky. Leží tyto všechny kostky a prvky smíchaný dohromady? To je dobře. Nasypte je všechny buď do velké krabice nebo na podlahu. A pak je roztrďte s dítě-

tem do malých krabiček - nejprve všechny červené, pak všechny modré, pak všechny zelené atd.

Obtížnější je již třídít kostky podle tvaru, tedy všechny krátké, všechny dlouhé, všechny kulaté apod.

Je důležité, aby dítě v hromadě kostek nepřehlédlo žádnou z právě hledaných kostek.

Třídění hřebíků

Snad máte doma krabici s různými šroubky a hřebíky. Roztrďte je s dítětem. Jako v předchozí hře, vyberte z krabice určitý druh šroubků nebo hřebíků a dítě má vyhledat všechny, které vypadají zcela stejně. Opět je důležité, aby dítě žádný hřebík nebo šroubek nepřehlédlo.

Třídění knoflíků

Obě posledně popsané hry můžeme samozřejmě hrát stejně i s různými knoflíky.

Zakryté předměty

Veźmte tři nebo více pokud možno plochých předmětů a položte je přes sebe tak, že se částečně překrývají. Čím více předmětů položíte na hromadu, tím je úkol těžší.

Shromážděte například klíče, hřeben, tužku, vidličku, zrcátko, knížku, pohlednici, kancelářskou sponku, kapesník apod.

Jistě najdete ještě mnoho dalších předmětů pro toto cvičení.

Nyní má dítě - když vidí jen kousek každého předmětu a samozřejmě nesmí do hromady věcí sahat - uhádnout, co všechno před ním leží.

Labyrint z nití

Veźmte tři nitě různých barev a položte je na velký arch papíru tak, že nitě se budou křížit a tvořit smyčky. Dítě má prstem sledovat každou nit od jejího začátku až k jejímu konci.

3. stupeň
Skupinové fotografie

Jistě máte po ruce fotografie, na kterých je dítě ve skupině s jinými lidmi. Ukažte je dítěti, aby se na fotografii vyhledalo. Je výhodné, když jsou na obrázku ještě jiné osoby, které dítě dobře zná. Vyzvěte dítě, aby je také vyhledalo.

Plakáty

Jmenujte dítěti nějakou věc, která je nakreslena na plakátu, v časopise nebo v knížce a kterou má dítě vyhledat.

- Vyhledat karty z Pexesa** Použijte Pexeso, nebo jinou hru, která obsahuje vždy dvě stejné karty. Nejprve si vyberte deset různých karet a dítěti dejte dalších deset karet, stejných jako máte vy. Položte své karty na stůl obrázkem nahoru, aby je dítě vidělo. Dítě pak má co nejrychleji své karty položit na vaše, vždy stejné obrázky na sebe.
- "Čtení" z tapet** Máte v nějaké místnosti tapety se vzorkem? Ukažte dítěti nějaký tvar na tapetě (kolečko, trojúhelník apod.). Dítě má pak na tapetě vyhledat tyto tvary na jiných místech.
Můžete si také vymyslet nějakou figuru na tapetě - například s trochou fantazie může některý tvar vypadat jako zvíře apod. Podněcujte dítě, aby si také takové tvary vymýšlelo a ukázalo vám je.
Tato hra se může hrát se závěsem, ubrusem, pokud mají nějaký vzorek, s mramorovou podlahou, kamennou zdí apod.
- Zakrytý obrázek** Nakreslete na papír tužkou jednoduchý tvar a přemalujte tento tvar naplocho položenou tužkou. Dítě má najít původní tvar skrytý za šedým závojem tuhy a nakreslit ho. Obtížnější je, pokud skryjete tvar tím, že ho přeškrtnete, to znamená, když táhnete čáry křížem krážem přes původní tvar.
- Obtahování** Položte tenký papír (propisovací papír) na vámi nakreslený tvar. Dítě má obtáhnout tvar, který je zásluhou papíru méně zřetelný.
- Vyhledávat hvězdičky** Nakreslete na list papíru náhodně a nepravidelně mnoho hvězdiček. Mezi ně namalujte různé jiné tvary, například křížky, trojúhelníky a podobně. Dítě má vyhledat všechny hvězdičky, ukázat na ně, nebo je přeškrtnout. Dítě může vyhledat i jiné tvary a označit je. Čím více je tvarů na papíře, tím je úloha těžší.

2. Cvičení rozvíjející sluchové vnímání

Poznámka pro odborníky: akustické vnímání

- 1. stupeň** Při této hře stanovte start a cíl. Zvolte start u jedné stěny místnosti, cíl pak co možná nejdále. Dítě se postaví na start. Začněte jmenovat nevýrazným hlasem, tedy monotonně, různé předměty. Například: dům, kamna, květina, Petr, jablko, panenka, Petr, auto, míč, židle, Petr, koláč, Petr atd. Pokaždé, když dítě uslyší své jméno, udělá jeden krok ve směru k cíli. Když ale své jméno přeslechne, musí udělat krok nazpátek.
- Udělej krok, když uslyšíš své jméno** Pokračujte ve jmenování předmětů a mezi nimi občas říkejte i jméno dítěte, dokud nedosáhne cíle. Jakmile se dítě dostane k cíli, aniž by muselo během hry udělat krok zpět, mělo by získat malou odměnu.
- Tuto hru můžete hrát i se skupinou dětí tak, že mezi slova zabudujete všechna jména dětí. Děti mohou i závodit: Každé dítě dostane na startu čtyři hrací kameny. Při každé chybě musí odevzdat jeden kámen. Kdo má u cíle všechny kameny, vyhrává. Kdo na své cestě ztratil všechny kameny, při příští chybě vypadne.
- Udělej krok, když uslyšíš domluvené slovo** Tuto hru hrajte stejným způsobem jako předchozí, jen s tím rozdílem, že se dítě přibližuje k cíli na domluvené slovo, například slovo "dům". Jinak platí všechna pravidla jako dříve.
- I tuto hru můžete hrát se skupinou dětí. Hra bude obtížnější, když mezi slovy budete říkat i jména dětí, ale tentokrát, když dítě uslyší své jméno, musí zůstat stát na místě.
- "Moje teta má kočku"** Dítě má za úkol reagovat na slovo "kočka". Pokaždé, když slyší slovo "kočka", má se postavit.
- Předříkávejte mu: "Moje teta má psa. Moje teta má krávu. Moje teta má dům. Moje teta má kočku". Nyní musí dítě vstát. Pokračujte větou: "Moje teta má..." a vymýšlejte další slova, mezi nimi opět slovo "kočka".
- Jakmile znovu řeknete slovo "kočka", může si dítě sednout.
- I tuto hru můžete hrát současně s více dětmi. Při hře s více dětmi dostane každé dítě jiné slovo, při kterém si má stoupnout nebo sednout.

"Štěpán jí čokoládu"

Tato hra se hraje jako předchozí, ale místo: "Moje teta má kočku" říkáme "Štěpán jí čokoládu". Při slově "čokoláda" má dítě povstat, nebo si sednout.

Například: "Štěpán pije mléko. Štěpán si hraje na ulici. Štěpán jí marmeládu. Štěpán jí čokoládu." (Dítě si stoupne.) "Štěpán hraje badminton. Štěpán jí chleba s máslem. Štěpán pije jablečnou šťávu. Štěpán si hraje na detektiva. Štěpán jí čokoládu." (Dítě se opět posadí.) Atd.

I tuto hru můžete zcela jednoduše přeměnit na hru pro skupinu dětí, ve které každé dítě dostane jinou větu, při které má vstát nebo se posadit.

2. stupeň Předčítání příběhu

Předčítejte dítěti příběh. V každém z nich jsou slova, která se stále opakují. Vyberte si takové slovo a řekněte je dítěti. Dítě má nyní, když toto slovo uslyší, klepnout na stůl, zatímco vy mu pomalu příběh předčítáte.

Můžete k tomu vybrat každou oblíbenou povídku. Podle zkušeností by však předčítání povídky nemělo trvat déle než pět minut, protože pak je dítě unavené a vy byste ho přepínali.

Následující krátký příběh je míněn jako příklad. Slovo, na které v této povídce má dítě klepat, zní: "včela".

Včela

Mladá včela žila ve velkém včelím úle s mnoha sestrami a s matkou, včelí královnou. Jednoho dne přišla k mladé včele stará včela a řekla jí: "Pojď, poleť se mnou! Ukážu ti, jak vyrábíme dobrý včelí med." Tak odletěla mladá včela se starou včelou. Přiletěly na krásnou louku s mnoha pestrými květy. S bzúčením snesly se obě včely na květ a starší včela prozradila té mladé včelí tajemství: Ukázala jí, jak má sát nektar z květu a mladá včela se to brzy naučila. Potom letěly obě domů. Ještě mnohému se musela mladá včela naučit. Míchat med, stavět včelí plástve, naplnit je medem a ještě mnoho jiného. Večer byla mladá včela opravdu unavená, ale taky velmi pyšná: postavila svou první včelí plástev a naplnila ji medem. Zítra už může vyletět docela sama a brzy vezme svou malou včelí sestru na výlet a taky jí svěřit včelí tajemství. Malá včela byla velmi ráda, že se to všechno naučila a byla už nyní pilnou členkou včelího národa.

3. stupeň Rušení poslechu

Při tomto nejtěžším stupni cviků jde o to, aby se dítě nedalo rušit ostatními zvuky. Potřebujete k tomu zvukovou kulisu, kterou si můžete lehce vytvořit sami pomocí kazetového magnetofonu.

Nahrajte si na kazetu následující program:

- Pět minut šelestu.
Šelest můžete nahrát jednoduše, když postavíte magnetofon k rádiu nebo televizi.
- Pět minut hudby.
Tu můžete nahrát taky z rádia.
- Pět minut hluku z ulice.
Postavte aparát do otevřeného okna a natáčejte. Pokud bydlíte v ulici s malým provozem nebo na venkově, můžete i tentokrát nahrát hluk z rádia nebo televize z nějakého automobilového závodu.
- Pět minut lidské řeči.
Natočte z rádia pět minut mluvené řeči (zprávy nebo čtení románu).
- Pět minut vašeho hlasu.

Předčítejte nahlas libovolný text z časopisu nebo knihy a natáčejte svůj hlas na kazetu.

Když jste si připravili cvičnou kazetu, můžete začít pracovat s dítětem. Předčítejte mu opět příběh o včele. Dítě má stejný úkol jako v předchozím cvičení: Jestliže zaslechne slovo včela v jakémkoli tvaru, má klepnout na stůl. Při předčítání postavte magnetofon bezprostředně vedle sebe a spusťte kazetu, kterou jste si nahráli, a tím vytvořte zvukovou kulisu. Dítě má za úkol nepřeslechnout žádné slovo, v kterém se objeví slovo včela, včelí apod, i když je rušeno magnetofonem. Opět platí, že nikdy nebudete s dítětem cvičit déle než pět minut.

Toto cvičení se zvukovou kulisou můžete provádět opakovaně, vždy však předčítejte jiný příběh.

3. Cvičení rozvíjející přesné vidění

Poznámka pro odborníky: optické vnímání

- 1. stupeň** Pro tento program jsou vhodné hry jako obrázkové loto, skládanky (puzzle), které můžete koupit v obchodě.
- Najdi dvojče** Vyberte jednu ze stavebnicových kostek. Dítě má ze zbylých kostek vybrat tu, která je zcela stejná, tedy jako dvojče.
- Dvojčata z papíru 1** Vezměte dvojitý papír a vystřihujte z něho jednoduché tvary jako kolečka, trojúhelníky apod. tak, že stříháte oba listy papíru zároveň. Tak jste si jednoduchým způsobem vyrobili hru. Zamíchejte všechny tvary dohromady a vytáhněte vždy jeden tvar. Dítě má najít jeho dvojče.
-
- 2. stupeň**
- Dvojčata z papíru 2** Vystříhejte z dvojitého papíru podobné tvary jako v předchozí hře, tentokrát však vzájemně podobnější. Například samé trojúhelníky ale různě veliké. Mohou mít i různé dlouhé strany. Pravidla hry jsou stejná jako v minulé hře.
- Skládanka z novin** Vemte si list novin, pokud možno velkého formátu a rozstříhnete jej na pět dílů. Dítě má opět list sestavit dohromady. Čím více bude rozstříhaných částí listu, tím bude úkol těžší.
- Skládanka z kusu látky** Vemte zbytek látky a vystříhejte v něm nepravidelné díry. Rozložte před dítě děravou látku a dejte mu vystříhané kousky. Dítě je má správně umístit na odpovídající místa. Tuto hru můžete samozřejmě hrát i s tvrdším papírem.
-
- 3. stupeň**
- Zkrášlování obrázku** Potřebujete dva exempláře stejného čísla časopisu. Najděte si na obou exemplářích stejný obrázek. Na obrázek přimlujte pastelkami nebo fixami, co vás napadne. Třeba obličejem vousy, klobouk na hlavu, řetízek na zápěstí apod. "Zkrášlujte" tak obrázek. Dítě dostane druhý list a má svůj obrázek stejným způsobem "zkrášlit". Nejprve dovoluňte dítěti, aby vás sledovalo, když budete do obrázku kreslit. Obtížnější je, když dokreslí obrázek, aniž by vás dítě sledovalo. Musí pak všechny změny samo najít.

"Kde je zloděj?"

Vezměte kostky ze stavebnice, ale taky fazole, knoflíky, párátko, sirky a podobně.

Tyto předměty uspořádejte do dvou stejných sestav, které se budou lišit jen tím, že v jedné z nich je o jeden předmět víc. Tento předmět je "zloděj", který se tu schoval. Dítě má za úkol odhalit zloděje a zajmout ho, tedy odstranit.

Hra je tím složitější, čím více předmětů pro sestavy použijete.

"Kde je král?"

Hrajte stejně jako ve hře "Kde je zloděj?", tentokrát však má dítě chybějící předmět v sestavě na správném místě doplnit.

Hledej chybu

V časopisech a novinách najdete často dva obrázky, které se v nějakých maličkostech liší. Shromážďujte tyto obrázky a dávejte je dítěti, aby našlo chyby v obrázcích.

4. Cvičení rozvíjející přesné slyšení

Poznámka pro odborníky: verbálně akustické vnímání

1. stupeň Oli a Ali

Oli a Ali jsou dva maňásci. Lehce si je můžete vyrobit ze dvou tyček, tužek, vařeček, lžic nebo něčeho podobného a ze dvou kapesníků nebo ubrousků, které kolem nich ovážete. Jeden z maňásků je Oli, druhý Ali.

Vysvětlete nyní dítěti:

"To je Oli a Ali. Oba ještě neumí správně mluvit. Oli umí říct jen slova s "o" a Ali jen slova s "a". Oli říká: "co, oho, moc, dost, okno". Ali říká: "aha, na, až, máma".

Předříkávejte dítěti různá slova a ono má rozhodnout, kdo ta slova říká. Oli říká slova, ve kterých se vyskytuje "o", Ali říká všechna s "a". Řekněte tedy vždy slovo a dítě rozhodne, kdo z obou maňásků je může říci. Pokud dítě odpoví správně, pak odpovídající maňásek radostně opakuje slovo. Když odpoví nesprávně, zavrtí maňásek hlavou a volá opakovaně své jméno. Jeden příklad: Řeknete: "oko", dítě volá: "Oli" a Oli nato volá: "oko". Řeknete ale: "kaštan" a dítě zvolá: "Oli", pak Oli zavrtí hlavou a smutně řekne: "Oli, Oli, Oli".

Slova, ve kterých se vyskytuje "a" i "o", mohou říci oba maňásci. Pokud na to dítě samo nepřijde, může se přiblížit nejmenovaný maňásek ke svému kamarádovi a opakuje taky dané slovo.

Pokud hru chcete hrát s více dětmi, rozdělte si role: jedno dítě dostane maňaska Oli, druhé Ali a hrajete stejným způsobem, jen děti teď jmenují slova.

Příklady slov pro Oli:

Oto, osm, osol, okov, kolo, kol, bol, ohon, tok, odtok, odvod, pod, obor, mlok, proč, slon, proto, polom, ponor, pomoc, prkno, nos, kost, most, dost, bos, což, kdo, slovo, molo, domov, pomoc, provoz, roztok, kompot, pokrok, podvod, rozvoj, protokol, doprovod, postoj, prosto, proslov, možnost, rovnost, zlost, volnost, vodovod, podrobnost, svornost...

Příklady slov pro Ali:

Anna, vak, dar, sad, had, mák, pan, tah, sál, dát, žák, hrad, mrak, vlak, pak, nad, ač, prak, dráha, sláva, mladá, náš, váš, past, karta, pád, máta, sám, dám, hraj, hlava, hra, tak, pata, brada, krab, vrak, tlak, bába, táta, háj, hala, mapa, pata, rada, rána, vada, vana, záda, váza, jáma, žába, vata, řasa, záhada, zábava, zásada, namazat, namáhat, zahrada, záplata, zástava, záchrana, hrana, kravata, památka, násadka, zahálka, vázanka...

Příklady slov pro Oli i Ali:

odraz, ano, obvaz, obrat, obraz, ona, ponorka, lano, maso, laso, oba, slova, volá, opak, noha, doma, ráno, sako, jaro, málo, kosa, koza, sova, voda, vosa, nota, socha, bota, balón, boháč, pohádka, podkova, postava, potrava, vozka, vápno, sopka, sádlo, pokožka, porážka, vánočka, továrna, ponorka, pohovka, polárka, ponožka, nadarmo, postava, podlaha, podkova, podpora, napravo, pošta, patro, pásmo, možná, chodba, jádro, dávno, volant, stojan, provaz, radost...

Oli, Ali a Eli

Tato hra se hraje obdobně jako "Oli a Ali", jen je doplněna ještě maňaskem Eli.

Můžete opět, jak bylo popsáno v minulé úloze, hrát s jedním dítětem nebo s více dětmi.

Příklady slov pro Eli:

nese, vede, dech, jed, led, les, len, lep, lem, lev, meč, med, zeď, pes, med, ret, sen, řeč, šev, tep, ves, nes, meze, nebe, veze, tele, sele, teče, pere, déle, pečeť, řemen, reveň, sever, řetěz, večer, věvec, větev, nehet, neteř, peřej, štěně, steh, ples, vřes, plech, klec, chmel, hned, člen, dnes, kmen, čert, metr, nerv, jedle, jesle, vesele, teprve, nebezpečně, sever, řemen, děvče,

štětec, recept, hřeben, předeek, lesk, lest, vepř, červ, metr, nerv, verš, terč, klečet, celer, celek, štěně, klepe, česnek, medvěd, červen, svědek, večer, šperk, svetr, trest, vjezd, večeret, sjezd, přejezd, teprve, petržel, mrkev, mlčet, srnec, hrnek...

Příklady slov pro Eli a Ali:

Eva, Ema, bedna, kašpárek, saze, záře, báseň, beran, bazén, čekat, česat, dárek, halář, kámen, kanec, kašel, láhev, levák, lékař, lázeň, násep, název, pásek, pátek, pekáč, rakev, sazeč, šálek, šátek, tanec, tesař, válec, zámek, závěj, kamera, mezero, kapela, kanape, nadále, paseka, ramena, sekera, semena, terasa, majetek, náramek, nařezat, severák, vápenec, začátek, zajatec, závazek, žadatel, dcera, krade, plave, práce, prase, sleva, včela, blázen, článek, čmelák, čtenář, hrášek, chlapec, klepat, klesat, krádež, plavec, plátek, prales, pramen, smeták, snátek, spánek, stařec, statek, svátek, svazek, špenát, vrabec, zmatek, znalec, herna, lebka, mašle, pecka, perla, selka, šavle, tečka, tepna, vesta, želva, nádhera, mravenec, velezrada, přehrada, přeprava, šlehačka...

Příklady slov pro Eli a Oli:

beton, bodec, bolest, děcko, děkovat, dešťovka, dole, doletět, dopéct, drobek, Evo, Emo, hokej, holeň, hořce, hořet, hotel, chodec, chechtot, jedno, jenom, Josef, kolečko, kolej, kolekce, koleno, kolébka, komedie, konev, kopec, konec, korek, kostel, kostěné, koště, kotě, kotel, kozel, kožené, koberec, krotce, lečo, ledovec, lego, osel, lenoch, lovec, seno, léto, letos, jméno, moje, loket, střevo, dřevo, lože, postel, stolek, mozek, moře, metro, stromek, zvonek, model, orel, montér, moped, Slovensko, netvor, rekord, obec, oběd, ocet, vlevo, veslo, olše, ovce, popel, otec, žezlo, železo, křeslo, oves, pole, ovoce, popel, posed, povel, semeno, sedlo, sobec, tělo...

Rozšířte hru vždy o jednu postavičku teprve tehdy, když dítě dobře rozlišuje řeč předchozích maňasků. Jako další doplňte:

Oli, Ali, Eli a Uli

Hrajte jako předcházející hry.

Příklady slov pro Uli:

buk, dům, hůl, kůl, muž, nůž, půl, rum, sud, suk, tuk, zub, vůl, vůz, sůl, ruch, nulu, lupu, nudu, tunu, žulu, tubu, pusu, rudu, tuhu, kůru, kupuj, luh, pluh, tužku, brus, člun, dluh, hnůj, hrud, chlup, klus, kluk, klub, kruh, pruh, rtuť, sluch, stůl, trup, vkus, vnuk, zvuk, cukr, kufr, kurs, lusk, puls, rubl,

pušku, pumpu, brusku, truhlu, žluč, sluhu, trus, průtrž, zprvu, pudr, pult, vstup, vzrůst, strup, pstruh, kus, zkus, mluv...

Příklady slov pro Oli a Uli:

sucho, notu, nohu, kozu, kosu, sochu, sovu, vosu, vodu, pokus, původ, rozum, šumot, osud, bzukot, průchod, sukno, pusto, rozruch, průvod, pulovr, šumot, stopu, dusno, husto...

Příklady slov pro Ali a Uli:

husa, kůra, lupa, nuda, nula, pusa, ruda, ruka, tuba, tuna, tuha, žula, guláš, chudák, kaluž, náruč, půvab, rukáv, suchar, tuňák, zubař, župan, žalud, kajuta, záducha, záruka, záhuba, kutat, rucht, hrůza, krůta, sluha, stuha, šňůra, průkaz, kůzlata, kůlna, kůrka, pumpa, puška, tužka, zásluha, bublat, průduška, průvan, zkumavka, bruska, vnučka, klubka, hruška, půda, zpustlá, hudba, mrzutá, struna, služka, labuť...

Příklady slov pro Eli a Uli:

pěnu, řeku, řepu, vědu, větu, ženu, nůše, růže, kuje, chůze, vůle, vůně, kuře, kůže, buben, hučet, bučet, kupec, lupen, tunel, kule, bude, duben, průřez, svůdce, rube, nudle, nuže, beru, ruce, půlden, skutek, slunce, brusle...

Oli, Ali, Eli, Uli a Ili

Hrajte jako předcházející hry.

Příklady slov pro Ili:

bič, býk, byt, cíl, cín, cíp, cit, dík, díl, kýč, lid, líh, lín, lít, mys, mýt, míč, mír, mít, nit, pít, pyl, síť, syn, sýr, rýč, tyč, výr, pití, šití, bílý, činit, tišit, mýtit, divý, rybíz, pilř, díly, sílit, hmyz, hnis, hnít, klíč, klid, klich, klín, kmín, knír, kryt, kříž, křík, mlýn, mnich, mříž, plyn, příď, slib, smích, sníh, spis, stín, styk, štír, zvyk, vtip, hbitý, knihy, kliky, křídly, lživý, slinit, slívy, stíny, štičky, třídy, hliník, klížít, mlýny, mlýnky, plísnit, příliv, svícny, štítky, list, litr, mysl, tisk, vítr, zisk, bitvy, cihly, cívky, dílny, dívky, chytrý, jistý, jindy, jizvy, jižní, kytky, listí, lišky, mírný, misky, místy, mylný, nízký, pilný, šipky, šířky, šišky, výhry, výšky, listiny, písčiny, silný, svítí, zimník, piští, rybník, mír...

Příklady slov pro Oli a Ili:

ticho, víno, pivo, víko, žito, holý, hoří, kosí, kočí, loni, nosí, nový, vodí, bořit, nořit, komín, nosič, podíl, pobyt, pilot, pocit,

pohyb, pokyn, popis, potíž, povyk, topič, vývoj, vývoz, hodit, koryto, polohy, potopy, povahy, rizoto, rodič, roviny, výročí, bojový, dobytý, kominík, noviny, políbit, politik, výpomoc, vyrobí, broky, břicho, křoví, mnohý, prosí, stopy, štičky, hnojit, hrozit, krotit, příboj, příbor, příchod, příkop, stojí, zločin, polovina, povolí, vysoký, politik, číslo, dobrý, chodby, chytrost, jitro, loďky, lýtko, lodní, noční, hořký, písmo, sídlo, víčko, krovy, kopřivy, modrý, poschodí, pokličky, výzdoby, výnos, rovný, podpory, podkovy, topinky, pohovky, pohodlí, ponožky, chodidlo, spojit, výšivky, výjimky, rohlík, pomník, rozdíl, rolník, horník, chodník, lodník, líčko, vyhlídkový, zřídlo, slovník, školník, knoflík...

Příklady slov pro Ali a Ili:

hází, káci, malý, pálí, paní, šachy, šaty, valí, září, bída, chyba, lípa, míra, mísa, piha, pila, pýcha, ryba, rýma, rýha, síla, víla, vina, víra, zima, žíla, balík, balit, havíř, jazyk, jinak, kazit, liják, lízat, lyžař, malíř, mařit, nápis, papír, talíř, vinař, výtah, záhyb, zajíc, záliv, zánik, zápis, závin, cizina, házím, kabina, kytara, nadaný, nadání, mýtina, náčiní, masitý, malina, náradí, násilí, nížina, výživa, výšina, výbava, balík, kapitán, malík, napínat, narazit, naříkat, maminka, vysavač, brady, bříza, hlavy, hlína, klády, klika, kniha, křída, mladý, přání, psaní, slina, slíva, stání, stáří, třída, vrány, zvířata, klavír, krajíc, králík, mladík, mlynář, plašit, plivat, příkaz, případ, slavík, špičák, nabírat, závist, bitva, cihla, cívka, častý, čísla, jasný, marný, matný, paštika, listina, výstava, výprava, vyhláška, krajina, hranatý, svačina...

Příklady slov pro Eli a Ili:

celý, němý, peří, zelí, chýše, lidé, lyže, píce, píle, rýže, šije, výše, bílek, jícen, límec, měsíc, písek, píseň, pytel, revír, říjen, řízek, seník, sešit, šeřík, šípek, tenis, týden, výcep, výdej, výjev, výlet, ženich, žízeň, čepice, jediný, šije, kytice, mezery, dějepis, peníze, peřiny, pěšiny, sekery, vedení, vězení, vinice, řetízek, velitel, věřitel, výběžek, výdělek, výtěžek, zeměpis, bledý, brýle, čtení, hledí, chvíle, jmění, lněný, lžice, mletí, plíce, smetí, svíce, svině, zmije, zvíře, hřebík, kbelík, plíseň, přepych, příběh, přítel, snímek, svícen, štítek, včelín, veliký, čelist, zeleniny, černý, délky, hezký, lesní, mělký, necky, pecky, pěšky, teplý, číšnice, pšenice, přízemí, květiny, slepice, cvičení, štěnice, pletení, veverky, vesmír, výkres, zítřek, žebřík, výsměch, zvěřinec, přípitek...

Příklady slov pro Uli a Ili:

rýhu, sílu, vílu, pýchu, husy, kůry, lupy, nuly, pusy, rudy, tuny, tuhy, žuly, lupič, ručky, nutit, kusy, suchý, šumí, výbuch, výfuk, hubí, chudý, rušný, tuší, šupiny, budík, ručit, shluky, studí, výduť, pušky, výpust, půlí, ručník, příručí, příbuzný, bruslit, sdružit, mluvit, mrzutý, struny, strupy...

Uvidíte, že tato cvičení jsou pro dítě velmi náročná. Pokud by pro ně byla příliš obtížná, usnadněte mu je tím, že v závěrečných cvičeních si nebudete hrát se všemi panáčky. To znamená, že přidáte nového maňáska a jednoho, s kterým jste již cvičili, odložíte. Například, když si přiberete Uli, odejde Oli, když přiberete Ili, odchází Ali, takže si nikdy nehrajete s více než třemi panáčky. Teprve, když dítě zvládá bez obtíží tři maňásky, připojte čtvrtého a konečně pátého.

2. stupeň Kašpárek se učí mluvit

Vezměte si maňáska. Může to být kašpárek nebo nějaká jiná postava. Zahrajte dítěti s maňáskem divadlo:

"Podívej, budu teď učit kašpárka správně mluvit. Vždycky mu řeknu nějaké slovo a on je má po mně správně opakovat. Pozorně ho poslouvej. Když to řekne správně, zavoláš: 'Dobře, kašpárku!' Když se splete, řekneš: 'Špatně, kašpárku!'"

Pak předříkávejte dítěti dole uvedené dvojice slov. První slovo je vždy to, které říkáte vy, druhé slovo říkejte hlasem kašpárka. Vždycky, když kašpárek vysloví své slovo, má dítě reagovat svým: "Dobře kašpárku!", nebo "Špatně kašpárku!". Pokud dítě udělá chybu, opakujte dvojici slov a povzbudte ho zdůrazněním, že kašpárek přece nesmí dělat chyby.

Dvojice slov:

les - les, ruka - ruda, pila - piha, půl - půl, nůž - muž, sako - sako, řepa - řepa, kosí - kočí, cíp - cíp, pyl - tyl.

3. stupeň Kašpárek se učí nesmyslná slova

Hra se hraje jako "Kašpárek se učí mluvit", předkládáme však dítěti nesmyslné slabiky.

Vysvětlete dítěti:

"Teď se bude kašpárek učit slova, která nemají žádný význam. Vždycky mu jedno řeknu a on ho má opakovat. Poslouvej pozorně, jestli to dělá správně. Pokud ano, řekneš: "Dobře kašpárku!", pokud udělá chybu, řekneš: "Špatně kašpárku!"

Dvojice slabik:

nuf - muf, vap - vap, hep - hep, kif - gif, tal - zal, lom - lom ...

5. Cvičení rozvíjející zapamatování viděného

Poznámka pro odborníky: optická paměť

1. stupeň Vyhledej stavebnicové kostky

Vyberte jednu kostku ze stavebnice. Přesvědčete se, že mezi zbylými kostkami je ještě jedna stejná kostka. Nyní ukažte dítěti vybranou kostku a řekněte mu, aby si zapamatovalo, jak kostka vypadá. Pak kostku schovejte za zády.

Dítě má nyní mezi ostatními kostkami najít stejnou, jako byla ta, kterou si prohlíželo. Jakmile se pro jednu kostku rozhodne, nechte dítě, aby ji porovnal s tou, kterou jste drželi za zády. Rozšiřujte cvičení, až konečně ukážete dítěti pět kostek, které má současně vyhledat.

Hra se sirkami

Postavte ze tří sirek jednoduchou sestavu, kterou ukážete dítěti. Pak ji přikryjte. Dítě se má pokusit o stejnou sestavu.

Vymýšlejte různé sestavy. Postupně zvyšujte počet sirek až na pět.

2. stupeň Zapamatuj si obrázky

Ze hry Pexeso si vezměte deset dvojic obrázků a rozdělte je na dvě stejné hromádky. V každé hromádce bude vždy jeden obrázek z dvojice. Vyberte z jedné hromádky obrázek, který ukážete dítěti, aby si ho mohlo dobře prohlédnout. Pak obrázek odložte stranou. Před dítě rozložte všechny obrázky druhé hromádky. Dítě má vyhledat obrázek, který jste mu ukázali.

Když se to podařilo, zkuste totéž se dvěma, později se třemi obrázky současně.

Jakmile je dítě schopno si zapamatovat tři obrázky, vyberte dvacet dvojic obrázků a dítěti ukažte nejdříve čtyři a později pět obrázků současně. Jestliže vaše Pexeso obsahuje ještě více dvojic, zkuste dítěti předložit zároveň šest obrázků, které by mělo vybírat z dvaceti čtyř kartiček.

Zapamatuj si karty

Potřebujete ke cvičení dvě stejné karetní hry. Zkuste s dítětem hrát stejnou hru jako v minulém cvičení, tentokrát však s kartami, které jsou na zapamatování obtížnější než obrázky z Pexesa.

Začněte vyhledáváním jedné karty a stupňujte hru až do vyhledávání čtyř karet.

Zapamatuj si panáčka

Veźměte kostky ze stavebnice, fazole nebo podobně předměty. Postavte ze těch předmětů panáčka, kterěho si má dětě dobrě prohlědnout. Pak svou sestavu zakryjte. Dětě se má pokusit sestavit stejnou sestavu.

Později pouŹijte čtyři a pět předmětů.

Zapamatuj si postavený dům

Postavte ze dvou stavebnicověch kostek děm. Zakryjte ho a vyzvěte dětě, aby váš děm napodobilo. Postupně rozšiřujte stavbu, až se bude skládat z pěti kostek.

Tuto hru měžete samozřějně změnit tak, Źe budete stavět mozaiku.

3. stupeň Zapamatuj si tvary

Veźměte si dva listy papěru a mezi ně vloŹte ůhlově papěr. Nakreslete na vrchně papěr rězně tvary, kterě nepředstavujě nic urěitěho.

Vystřihejte nakresleně tvary, jedny pro sebe, druhě pro dětě. Hrajte nyně s těmito kartiĹkami podobně jako ve hře "Zapamatuj si postavený děm".

Pexeso

Hra Pexeso sestává z dvojic karet, na kterěch jsou stejně obrázky. Zaměchejte dobrě tyto dvojice karet a rozloŹte je na stůl obrázkem dolů.

KaŹdě hráč vŹdy otoĹí dvě karty. Pokud jsou obě karty stejně, měže si je vzět. Pokud nejsou stejně, musě je otoĹit zpět a nechat na jejich původněm městě. PokraĹuje druhě hráč.

Kdo si dobrě zapamatuje, kde kterě karta leŹí, měže samozřějně získat mnoho dvojic karet. Kdo má na konci hry nejměvice karet, zvětězě. Musěte prohrát pěinejmenšěm stejně často jako dětě, ale není dobrě prohrát vŹdycky.

Pexeso z tvarů

Nalepte na kartiĹky tvary, kterě jste vyrobili pro hru "Zapamatuj si tvary" a hrajte s dětětem podle pravidel Pexesa. Toto Pexeso je obtěžnější neŹ předcházějěcí, protoŹe nepravidelně tvary se zapamatujě obtěžněji neŹ obrázky.

6. Cvičení rozvíjející zapamatování slyšeného

Poznámka pro odborněky: verbálně akustickě paměť

1. stupeň Všimání si urěeněch slov v textu

Vyberte z krátkěho příběhu těri slova, kterě se v něm často vyskytujě. Tyto těri slova povězte dětěti, má si je dobrě zapamatovat. Pak mu příběh předĹtejte, dětě má při zaslechnutě některěho z těchto slov klepnout tuŹkou do stolu.

Všimání si urěeněch slov mezi ostatněmi slovy

Řekněte dětěti těri slova - napěříklad: děm, strom, řeka. Dětě si má slova zapamatovat. Nyně říkejte dětěti dvaněct slov, mezi kterěmi jsou i těri slova, kterě jste dětěti uvedli. Po kaŹděm věmi vysloveněm slovu má dětě říci, zda patĹí mezi ta těri vybraně.

Napěříklad:

jablko, zvony, strom, záclona, děm, dort, deštněk, škola, řeka, dveĹe, okno, nádraŹí...

Rozšiřte hru na čtyři slova, kterě má dětě rozpoznat ze šestněcti slov, kterě mu budete předřěkávat. Jakmile to pro dětě nebude obtěžně, nauĹte ho pět slov, kterě má znova poznat mezi dvaceti slovy.

2. stupeň Balím si batoh

V těto hře si musě kaŹdě hráč pamatovat řadu slov, kterě je stále delšě. Měže se hrát ve dvojici, ale taky ve skupině.

Na zaĹátku řeknete: "Balím si batoh a dám si do něj jablko." Nyně je na řadě dětě. Musě opakovat vaši větu a prodlouŹit ji. Napěříklad:

"Balím si batoh a dám si do něj jablko a chleba s měslem."

Pokud hraje víc dětí, je na řadě další dítě. Musí poslední větu opakovat a opět ji rozšířit o nějakou věc.

Pokud hrajete ve dvou, jste opět na řadě vy. Přitom je možné samozřejmě přibalit i nesmyslné věci. Například:

"Balím si batoh a dám si do něj jablko, chleba s máslem a rouru od kamen."

Batoh balíme stále dále, přičemž stále delší větu říkáme střídavě s dítětem nebo ve skupině dokola. Kdo není schopen větu opakovat, vypadne. Jakmile je v batohu deset věcí, hra končí.

Každý, kdo si dokázal zapamatovat všech deset věcí ve správném pořadí, vítězí.

Tuto hru můžete samozřejmě obměnit. Například:

"Na výletě jsem viděl horu."

"Na své narozeniny pozvu velikonočního zajíčka."

"Moje teta mi darovala slunečník."

3. stupeň Vymýšlíme povídku

Tato hra je podobná hře "Balím si batoh", ale je obtížnější. Tentokrát vymýšlíme povídku.

Jeden řekne větu, druhý musí větu přesně opakovat a přidat další větu. Začnete například: "Medvěd jde lesem." Dítě pokračuje: "Medvěd jde lesem. Tu potká sněhuláka." Vy pokračujete: "Medvěd jde lesem. Tu potká sněhuláka. Sněhulák nese slunečník." atd.

Příběh můžete prodloužit až na deset vět. Pokud si však dítě pamatuje pět vět, můžete již být spokojeni.

Vymyšlená povídka, která by měla být pokud možno veselá, vám umožní cvičit u dítěte i dlouhodobější paměť. Navrhněte dítěti, aby povídku později vyprávělo někomu jinému.

Paměť pro slyšené můžete u dítěte nacvičovat samozřejmě i tím, že ho učíte písničky, básničky, říkanky.

7. Cvičení rozvíjející spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů

Poznámka pro odborníky: intermodální kódování

1. stupeň Písně, kde se slova nahrazují pohybem

Jistě znáte ze svého dětství písně, ve kterých se některá slova nezpívají, ale předvádějí pohybem. Při každém přezpívání písně se jedno další slovo nahrazuje gestem. Tyto písně nacvičují spojení mezi slovem a pohybem. Dvě takové písně zde uvedeme. Téměř každou píseň můžete zpívat tak, že některá slova nahradíte pohybem.

*Na tý louce zelený,
pasou se tam jeleni.
Pase je tam mysliveček
v kamizolce zelený.*

(Poslední dva verše se opakují.)

Místo zpěvu slova "louce" pravou rukou naznačte rovnou plochu. Místo slova "zelený" ukažte na jakýkoli zelený předmět. Slova "pasou" a "pase" nahradíte tím, že obě ruce dáte před ústa a pohybem prstů proti palci naznačíte, jak se jelen pase. Místo zpěvu slova "jeleni" zvedněte paže nad hlavu jako naznačení jeleních parohů. Slovo "mysliveček" nahradíte tím, že levou ruku předpažíte a naznačíte tím pušku. Místo slova "kamizolce" se zatahejte oběma rukama za své oblečení.

Nejdříve zpívejte celou píseň. Podruhé vypusťte jedno slovo a nahradte ho příslušným pohybem. Nezpívejte tedy slovo "louce" a naznačte pravou rukou rovnou plochu. Při dalším opakování vypusťte slovo "zelený" a nahradte ho příslušným pohybem, až nakonec zpíváte jen předložky, zájmena a pomocné sloveso "je". Zpočátku zpívejte s dítětem, později nechte dítě, aby zkusilo přezpívat s vynecháváním slov a ukazováním celou písničku samo.

Podobně se převádí na pohyb i píseň "Horo, horo, vysoká jsi":

*Horo, horo, vysoká jsi.
Má panenka vzdálená jsi.
Vdálená jsi za horama.
Vadne láska mezi náma.*

(Poslední dva verše se opakují.)

"*horo*" - oběma rukama naznačte kopec
"*vysoká*" - pravou ruku zvedněte do výše
"*má*" - ukažte na sebe
"*panenko*" - oběma rukama naznačte tři kroužky pod sebou
"*vzdálená*" - mávněte rukou v předpažení
"*vadne*" - naznačte hlavou pokyvováním a klesáním
"*láska*" - položte si obě ruce na srdce

2. stupeň
Tajná řeč Cvičte s dítětem "tajnou řeč", při které určitá slova budete nahrazovat pohybem. Například:

rukama otáčet pomyslným volantem znamená: AUTO,
ruce zvednout do výše znamená: STROM,
ruku vést k ústům a naznačit pohyb, jakoby chom ukusovali,
znamená: CHLEBA.

Začněte tajnou řeč se třemi slovy a rozšiřte ji postupně na pět slov, přičemž můžete vybrat samozřejmě libovolná slova. "Povídejte" si s dítětem tajnou řečí tak, že jednou řeknete slovo a dítě provede pohyb, jindy proveďte pohyb a dítě poví slovo.

Ještě tajnější
tajná řeč Nahraďte opět slova gesty, přičemž gesta nebudou vyjadřovat význam slov.

V "ještě tajnější tajné řeči" znamená například: zataháte-li sami sebe za ucho - LAMPA atd.

Začněte opět s třemi slovy a rozšiřte ještě tajnější tajnou řeč na pět slov.

3. stupeň
Tajné
obrázkové
písmo Tak jako jste v minulých cvičeních nahrazovali slova pohybem, nahraďte slova obrázkem.

Například:
kroužek znamená: MÍČ,
čtverec znamená: DŮM,
trojúhelník znamená: KLOBOUK.

Nakreslete tyto tvary na jednotlivé kartičky. Dítě má tyto kartičky "číst". Ukažte na kartu a dítě řekne slovo, popřípadě vy řeknete slovo a dítě ukáže na příslušnou kartu. Postupně rozšiřte hru, jako v minulých cvičeních, na pět slov.

Ještě tajnější
obrázkové
písmo

Nakreslete tvary, které nemají žádný vztah k významu slova. Například:

smyčky znamenají: PES - podobně jako v úloze, kdy jste zjišťovali schopnost dítěte spojovat viděný a slyšený vjem ("To nakreslila slepice" atd, viz část II.).

Hrajte jako v předchozím cvičení. Začněte opět se třemi slovy a rozšiřte hru až na pět slov.

8. Cvičení rozvíjející pochopení a osvojení principu posloupnosti

Poznámka pro odborníky: serialita

1. stupeň Navlékejte s dítětem korálky.

Navlékání
korálků Ukažte mu vzor - například: nejdříve jeden červený korálek, pak jeden žlutý, pak jeden modrý. Dítě má podle daného vzoru v navlékání pokračovat. Tedy navléká vždy nejprve jeden červený, pak jeden žlutý a nakonec jeden modrý korálek. Později vymýšlejte komplikovanější vzory: třeba jeden červený, pak jeden modrý, pak zase jeden modrý, pak jeden zelený korálek a tak dále, dokud váš vzor nebude obsahovat sedm korálků.

Zaplétání copu Když pleteme cop, musíme provádět určité pohyby v určité posloupnosti: zleva horem doprostřed, zprava horem doprostřed atd.
Naučte dítě zaplétat cop.

Zavazování
tkaničky I při zavazování tkaničky je nutné provádět určité pohyby v určitém pořadí. Rozložte si pro sebe posloupnost pohybů při vázání mašličky na jednotlivé kroky a ukažte dítěti vázání krok za krokem. Nebuďte netrpěliví, pokud dítě jednotlivé kroky poplete a mašlička se nepodaří.

2. stupeň
Splnit příkazy Dejte dítěti několik příkazů, které má postupně splnit. Například:

"Polož míč na židli, potom otevři dveře, pak poskoč na jedné noze, potom přijď ke mně."

Můžete vymyslet jakýkoli řetěz příkazů a vytvořit hru se startem a cílem. Pokud se dítě dostaví k cíli, aniž by na něja-

ký příkaz zapomnělo, může dostat nějakou cenu (obrázek, kamínek apod.)

Řetěz příkazů prodlužujte až do sedmi po sobě jdoucích úkolů.

Taneční kroky

Vymyslete pro dítě jednoduché figury tanečních kroků. Například: krok dopředu, krok zpátky, úkrok stranou. Tančujte s dítětem. Taneční figury postupně rozšiřujte, nejvýše však do sedmi kroků. Pokud dítě zvládne figuru s pěti kroky, můžete být spokojeni.

3. stupeň Hra s prsty

Znáte hry s prsty, při kterých se musí dodržovat řada pohybů? Naučte takové hry dítě. Jako příklad zde uvádím:

Šplhání prstů

Zvedněte obě ruce hřbetem k obličejí, prsty natažené. Nyní přiložte ukazováček levé ruky k palci pravé ruky. Přiložte k nim i levý palec, takže levý ukazováček i levý palec se dotýkají pravého palce. Zvedněte levý ukazováček do výše a přiložte ho k pravému ukazováčku. Palce se vzájemně dotýkají. Pak přiložte levý palec k pravému ukazováčku, takže se levý ukazováček a levý palec dotýkají pravého ukazováčku. Zvedněte levý ukazováček a přiložte ho k prostředníčku pravé ruky atd. Pokud se dítěti podařilo dostat se tak až k malíčku pravé ruky, zkoušejte tyto pohyby obráceně. Začíná pravý ukazováček přiblížením k levému palci.

Tleskání v rytmu

Předtleskávejte dítěti nejprve jednoduché, později složitější rytmy. Dítě se má pokusit nejprve tleskat s vámi současně, později samo dané rytmy opakovat.

Uspořádej obrázkové seriály

V novinách nebo časopisech najdete krátké obrázkové seriály. Vystříhejte je a rozstříhejte na jednotlivé obrázky. Dítě se má nyní pokusit znovu příběh z obrázků sestavit.

9. Cvičení rozvíjející koordinaci pohybů úst při mluvení

Poznámka pro odborníky: motorika řeči

Abychom zřetelně vyslovovali jednotlivá slova, musíme dobře ovládat jazyk, čelisti a rty. Tuto dovednost máme nyní nacvičit. V této oblasti se nevyskytují tři stupně obtížnosti.

Foukání do vaty

Z vaty utvořte malý míček a posaďte se s dítětem proti sobě ke stolu. Posílejte si míček foukáním.

Střílení do branky

Postavte si před sebou a před dítětem každý svou branku ze stavebnicových kostek. Zkoušejte střídavě se foukáním střílet míčkem z vaty do branky protihráče.

Slalom

Ze stavebnicových kostek si postavte slalom nebo dráhu. Pak musí každý, pokud možno rychle, foukáním projet míčkem z vaty všechny branky nebo připravenou dráhu.

Jazyk v klínce

Vezměte si zrcadlo a držte ho tak, abyste v něm viděli svá ústa i ústa dítěte. Pak předvádějte dítěti pohyby úst. Dítě se má pokusit vaše pohyby napodobit a přitom sebe i vás pozorovat v zrcadle.

Vysvětlete mu:

"Teď je brána, která vede ke klínce, zavřená" - rty sevřeny.

"Brána se otevírá" - rty od sebe oddálit. - "Vidíš klícku" - ukaž sevřené řady zubů.

"Klícka se otevírá" - ústa otevřít, jazyk zůstává v ústech.

"Jazyk může ven z klícky" - jazyk vystrčit.

"Jazyk se tlačí dolů" - jazyk vystrčit co možná nejdále k bradě.

"Jazyk se tlačí stranou" - jazyk vystrčit co možná nejdále přes pravý a přes levý koutek úst.

"Jazyk šplhá nahoru" - jazyk vystrčit co nejdále ke špičce nosu.

"Jazyk je uvězněn dole v klínce" - ústa nechat otevřená a špičku jazyka opřít o spodní řadu zubů.

"Jazyk je uvězněn nahoře v klínce" - ústa nechat otevřená a špičku jazyka opřít o horní řadu zubů.

Jakmile dítě ovládá všechny pohyby pomocí zrcadla, zkuste všechny instrukce podávat bez zrcadla, abyste se přesvědčili, zda dítě již jednotlivé pohyby dokáže vnímat citem.

10. Cvičení rozvíjející koordinaci ruky a oka

Poznámka pro odborníky: visuomotorická koordinace

1. stupeň
Bitva 1
Vezměte si velký arch papíru (balící papír) a dvě olejové pastelky různých barev. Jednu pro vás, druhou pro dítě. Uprostřed papíru udělejte napříč čáru. Tak získáte dvě poloviny papíru, jedna patří vám, druhá dítěti. Na své polovině nakreslete svou pastelkou nepravidelně deset bodů. Dítě kreslí na své polovině podobně taky deset bodů.

Teď začne vlastní hra: Střídavě zkouší každý ze svého bodu rychlým tahem pastelky zasáhnout bod protihráče. Ze zasaženého bodu už není možno střílet. Kdo první zasáhl všechny body protihráče, vyhrává.

Házení míče na cíl
Na podlahu položte kostku ze stavebnice. Zkoušejte se střídavě s dítětem střídat do kostky míčem. Hra bude obtížnější, když postavíte z kostek bránu, kterou má dítě míč prostřelit.

Jistě vás napadnou další podobné hry.

2. stupeň
Automobilový závod
Nakreslete na list papíru dvěma čarami, ve vzdálenosti asi tři centimetrů od sebe, dráhu. Dítě dostane tužku, aby projelo uprostřed této dráhy.

Úlohu ztížíte, jestliže nakreslíte dráhu užší.

Obtížnější bude úkol i tehdy, když bude muset auto na dráze zatáčet nebo se různě kroutit. Začněte cvičení nejdříve s širokou dráhou a teprve postupně ji zužujte. Důležité je, aby se auto nikde nenabouralo a nenarazilo na okraj silnice.

Bitva 2
Hrajte stejně jako hru "Bitva 1", jen tentokrát místo olejových pastelek (kříd) a velkého balícího papíru, použijte barevné tužky a arch papíru A4. Hra je tak obtížnější.

Slalom
Naznačte na archu papíru jednotlivými body trať slalomu. Dítě má tužkou projíždět mezi body tak, že se jich nesmí dotknout. Posledně jmenované hry můžete provádět i se skupinou dětí, pokud každé z nich dostane pastelku jiné barvy.

3. stupeň Rozmotej nitě

Různobarevnými pastelkami vytvořte na listu papíru nejprve jednoduchou síť vzájemně překřížených čar. Na konci každé čáry nakreslete buď nějaký tvar (kolečko, trojúhelník apod.) nebo nějakého panáčka, kterého pojmenujete. Dítě má začít na druhém konci čáry a sledovat ji až do jejího konce. Tak zjistí, která čára vede ke kterému panáčkovi nebo symbolu.

Hra bude obtížnější, pokud čáry nakreslíte buď jen tužkou nebo linie více zamotáte. Velmi brzy sami zjistíte, kdy můžete počítat s tím, že bude dítě úspěšné a kdy ho přetěžujete.

Dítě má jednotlivé čáry sledovat vždy ve směru písma, tedy zleva doprava. Tím ho zároveň zvykáte na směr, kterým se bude učit psát.

11. Cvičení rozvíjející vnímání vlastního těla a prostoru

Poznámka pro odborníky: prostorová orientace

1. stupeň
Hra na vnímání dotyků
Dítě zavře oči nebo mu je zavažte. Dotkněte se ho zcela lehce na nějakém místě jeho těla a ruku hned odtáhněte. Dítě se má dotknout přesně onoho místa.

Poznej předměty hmatem
Větší sáček naplňte různými předměty, které se dají jednoduše rozlišit (hřeben, kartáč, tužka, klíč, lžíce apod.). Dítě má se zavázanýma očima strčit ruku do sáčku a hmatem poznat jednotlivé předměty. Pokud se mu to nepodaří jednou rukou, může si vzít na pomoc i druhou ruku. Každý předmět, který hmatem pozná, smí vytáhnout ze sáčku.

Nakresli člověka
Rozložte na zemi velký kus papíru, na který se dítě položí. Nakreslete obrysy jeho těla olejovou křídou. Pak dítě povstane a namaluje do tohoto obrysu oči, nos, ústa, uši, vlasy, oblečení atd. Jindy se můžete položit na papír sami a dítě nakreslí obrysy vašeho těla. Pak vás domaluje. Samozřejmě můžete tuto hru provádět s více dětmi nebo s panenkou, medvídkem apod.

2. stupeň
Hra na sochy Vezměte dítě za ruce a společně se točte v kruhu. Náhle se zastavte a zaujměte postoj, ve kterém setrváte několik minut. Dítě se má pokusit zaujmout stejné postavení jako vy.

Loutka 1 Pokud máte velké zrcadlo, postavte se před něj s dítětem. Dítě stojí před vámi, tedy blíže k zrcadlu. Oba si ovažte kolem zápěstí pravé ruky stužku. Nyní zaujměte nějaký postoj - například hlavu otočte vpravo, pravou ruku vzpažte, levou ruku opřete v bok. Dítě má zaujmout stejnou pozici. V zrcadle můžete oba kontrolovat, zda obě loutky mají skutečně zcela stejný postoj.

---

3. stupeň

Loutka 2 Hrajte jako "Loutka 1", dítě však stojí vedle vás.

Labyrint 1 Ze starých novin, které rozeberete na jednotlivé listy, vytvořte v místnosti labyrint chodeb. Postavte se s dítětem na start, oba máte pravé předloktí ovázané stužkou. Dítě vás má provést labyrintem pomocí slovních příkazů. Například: "Jeden krok dopředu, doprava, doleva, nazpátek." Atd. Postupujte přesně podle těchto příkazů. Pokud se dítě splete, řiďte se přesto podle jeho pokynů a vypadněte z dráhy s pokřikem: "Voda".

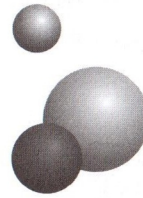
Labyrint 2 Postavte dráhu z novin jako v předchozím cvičení. Dítě se postaví na start se zavázanýma očima. Tentokrát provázejte vy dítě labyrintem svými příkazy. Pokud udělá chybu, zavolejte: "Spadl jsi do vody!" a dítě musí zpět na start.

Pokud si hrajete se skupinou dětí, můžete změnit pravidla, aby děti mohly závodit. Kdo spadne do vody, protože udělal chybu, musí na start a další dítě je na řadě. Kdo je nejdříve v cíli, vyhrává.

Závěrem

Všechna uvedená cvičení jsou myšlena jako náměty, které je možno libovolně obměňovat. Při jejich sestavování se uplatnila snaha, aby se na jejich provádění vynaložilo co nejméně peněz a práce. I když se ve specializovaných obchodech nabízí ke koupi množství her, které cvičí určité schopnosti, pokusili jsme se vystačit s věcmi, o kterých předpokládáme, že jsou po ruce v každé domácnosti.

Pokud jste s dítětem po nějakou dobu, přinejmenším však půl roku, pravidelně prováděli cvičení, mohlo se po vyhodnocení druhé části prokázat, že by je dítě mělo ještě cvičit. V tom případě je vhodné ještě jednou provést všechny úkoly druhé části - znovu si tedy dítě otestovat. Při vzájemném srovnání výsledků by se muselo zřetelně projevit zlepšení výkonů dítěte. Pokud se vám zalíbilo provádět s dítětem tato cvičení, můžete je samozřejmě dále zkoušet. Nikdy ale nezapomínejte, že i dítě musí tyto úkoly provádět s radostí. Učení a radost by měly vždycky být pro dítě neoddělitelné.

Přehled cvičení s instrukcemi

Věra Pokorná

Tento přehled vám umožní se rychleji orientovat v jednotlivých cvičeních, když budete s dítětem provádět vyšetření.

1. Optická diference - obrázky (Soubor obrázků č. 1)

"Podívej se, tady vidíš dva obrázky, pozorně si je prohlédni a řekni mi, zda jsou stejné, nebo ne."

- + jitrnice, hodiny, sekyrka, deštník, muchomůrka
- dům, parník, hruška, třešně, list

2. Optická diference - tvary (Soubor obrázků č. 2)

"Prohlédni si pozorně obrázky a pak mi řekneš, zda jsou stejné, nebo ne."

- + 1, 2, 3, 7, 10
- 4, 5, 6, 8, 9

3. Optické členění - geometrické tvary (Soubor obrázků č. 3)

"Nahoře vidíš malou kresbu. (ukázat) Tato malá kresba se vyskytuje i tady ve velké kresbě. (ukázat) Najdeš, kde se malá kresba schovala v té velké?"

4. Verbálně - akustická diference - páry slov

"Budu ti předříkávat vždy dvě slova. Pozorně mě poslouvej a řekneš mi, zda ta slova jsou stejná, nebo ne."

1	dříve - dřívě	6	níž - než
2	bez - bez	7	až - už
3	pak - pak	8	pro - pro
4	boudy - body	9	ještě - jistě
5	teď - teď	10	sít - snít

- + 1, 2, 3, 5, 8
- 4, 6, 7, 9, 10

5. Verbálně - akustická diferenciacie - nesmyslné slabiky

"Zase ti budu předříkávat dvě slova, která ale nic neznamenají. Poslouchej mě pozorně a řekneš mi, zda obě slova jsou stejná, nebo ne."

1 sun - son	6 ket - kat
2 jel - jel	7 toř - toř
3 pit - pit	8 mes - mek
4 zaf - zaf	9 lin - len
5 sip - sit	10 tuž - tuž

+ 2, 3, 4, 7, 10
- 1, 5, 6, 8, 9

6. Verbálně akustické členění - diferenciacie figury a pozadí

"Řeknu ti vždy slovo. Dobře mě poslouchej a řekni mi, když uslyšíš ve slově slabiku 'pří'. Zkusíme to na slově 'příště'."

1 přízeň	6 neklidný
2 vyhledat	7 nepříjemný
3 napříč	8 znejistět
4 nevinný	9 například
5 křehký	10 přímka

+ 1, 3, 7, 9, 10
- 2, 4, 5, 6, 8

7. Intermodální spojení (opticko-akustické) (Soubor obrázků č. 7)

"Zvířata neumí kreslit, ale zkusila to. Tady vidíš, jak to dopadlo."

"To nakreslila slepice."	1. obrázek ukázat
"To nakreslil vůl."	2. obrázek ukázat
"To nakreslil medvěd."	3. obrázek ukázat
"To nakreslila husa."	4. obrázek ukázat
"To nakreslila opice."	5. obrázek ukázat

"A teď ti to řeknu ještě jednou, kdo co nakreslil. Zkus si to zapamatovat. To nakreslila slepice: "(obrázky ukazovat, nechat dítě, pokud samo řekne, jinak jmenovat)

"Ještě jednou to řekneme společně: "(ukazovat, dítě jmenuje, pokud ví)

Ukázat	4. obrázek: "Kdo to namaloval?"	husa
	3. obrázek: "Kdo to namaloval?"	medvěd
	1. obrázek: "Kdo to namaloval?"	slepice
	5. obrázek: "Kdo to namaloval?"	opice
	2. obrázek: "Kdo to namaloval?"	vůl

8. Intermodální spojení (akusticko-optické) (Soubor obrázků č. 8)

Nepředkládat dítěti bezprostředně po cv.7.

"Zvířata zase něco nakreslila. Podívej se, jak to tentokrát dopadlo."

"To nakreslila koza."	1. obrázek ukázat
"To nakreslil osel."	2. obrázek ukázat
"To nakreslila ovce."	3. obrázek ukázat
"To nakreslila kachna."	4. obrázek ukázat
"To nakreslilo prase."	5. obrázek ukázat

Další instrukce jako ve cvičení 7.

"Který obrázek nakreslila ovce?"	3. obrázek ukázat
"Který obrázek nakreslila koza?"	1. obrázek ukázat
"Který obrázek nakreslila kachna?"	4. obrázek ukázat
"Který obrázek nakreslil osel?"	2. obrázek ukázat
"Který obrázek nakreslilo prase?"	5. obrázek ukázat

9. Paměť pro opticky předkládanou řadu obrázků (Soubor obrázků č. 9)

"Ukážu ti teď obrázky. Dej si jazyk mezi zuby a zkus si obrázky dobře zapamatovat."

Položit obrázky zleva doprava, ukázat beze slova ještě na obrázky postupně zleva doprava a pak je otočit obrázkem dolů. Dítěti dát druhou sadu obrázků:

"Dostaneš ode mne úplně stejné obrázky. Pokus se položit je pod obrácené kartičky na správné místo."

10. Paměť pro opticky předkládanou řadu tvarů (Soubor obrázků č. 10)

"Ukážu ti zase obrázky. Dej si jazyk mezi zuby. Dobře si obrázky prohlédni a zkus si je dobře zapamatovat."

Další instrukce jako cv.9.

11. Verbálně akustická paměť - slova

"Předříkám ti několik slov. Pokus se dobře si je zapamatovat, abys mi je pak mohl(a) říct."

1 slovo za 1 sec. kamna, ulice, stůl, kůl

11/1 chyby ve slovech

11/2 chyby v pořadí

12. Verbálně akustická paměť - nesmyslné slabiky

Instrukce jako cv. 11. (vis, duk, vap, mer)

13. Intermodální výkon paměti - série obrázků (Soubor obrázků č. 13)

"Ukážu ti několik obrázků. Dej si jazyk mezi zuby a zkus si obrázky dobře zapamatovat."

Položit obrázky zleva doprava, pak je odstranit.

"Řekni mi, co jsi viděl(a)."

14. Intermodální výkon paměti - série slov (Soubor obrázků č. 14)

Nepředkládat dítěti po cv. 13.

"Řeknu ti teď několik slov. Zkus si ta slova dobře zapamatovat: klobouk, hlemýžď, konvička, kašpárek."

Dítě dostane zamíchané obrázky.

"Polož obrázky do řady tak, jak jsi slyšel(a) slova."

15. Motorika mluvidel

"Budu ti předříkávat slova. Dobře mě poslouchej a pokus se každé slovo opakovat. Některá slova budou těžká, ale přesto je zkus vyslovit: teploměr, smysluplný, moskyti, reflektor, kumulativní, organizátor, hlemýžď, deduktivní, šofér, chalcedon."

16. Visuomotorika (Soubor obrázků č. 16)

"Tady vidíš úzké silnice. Vem si tužku a pokus se projet uprostřed silnice, aniž bys narazil na její okraj nebo z ní vyjel."

17. Zaměřenost optické pozornosti (List s geometrickými tvary č. 17)

"Nahoře na papíru vidíš nakreslenou hvězdičku. (Ukázat) Pod ní jsou nakresleny různé tvary, ale i hvězdičky. Pokus se najít všechny hvězdičky a přeškrtni je." (15 hvězdiček)

18. Zaměřenost akustické pozornosti

"Přečtu ti teď povídku o srně. Poslouchej mě, prosím, pozorně. Pokaždé, když uslyšíš slovo srna, zaklepeš na stůl. Jednou to zkusíme: srna."

"Budeš klepat vždycky, když uslyšíš slovo srna v jakémkoli tvaru nebo slovo podobné, například srnka, srnčí, srnče apod."

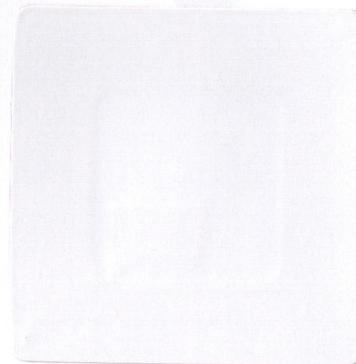
19. Schema těla a prostorová orientace

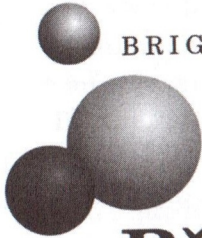
Sedíte vedle dítěte, aby vás dobře vidělo, na zápěstí své pravé ruky i ruky dítěte uvažte stužku.

"Budu ti předvádět pohyby a ty je po mě přesně opakuješ."

1. Pravou ruku na ucho, levou ruku na levé koleno.
2. Pravou ruku na ústa, levou ruku na levé koleno.
3. Pravou ruku na ústa, levou ruku na hlavu.
4. Pravou ruku na pravé koleno, levou ruku na hlavu.
5. Pravou ruku na pravé rameno, levou ruku na hlavu.
6. Pravou ruku na pravé rameno, levou ruku na ústa.
7. Pravou ruku na pravé rameno, levou ruku na levé oko.
8. Pravou ruku na hlavu, levou ruku na levé oko.
9. Pravou ruku na hlavu, levou ruku na ústa.
10. Pravou ruku na pravé koleno, levou ruku na ústa.

Sledujte přesnost pohybů i jejich následnost.

BRIGITTE SINDELAROVÁ

Předcházíme poruchám učení

Z německého originálu *Hurra, ich kann's*
přeložila PhDr. Věra Pokorná.

Vydalo nakladatelství Portál, s. r. o.
Klapkova 2, 182 00 Praha 8,
naklad@portal.cz

www.portal.cz

jako svou 2262. publikaci, Praha 2013

Návrh obálky Pavel Bosák

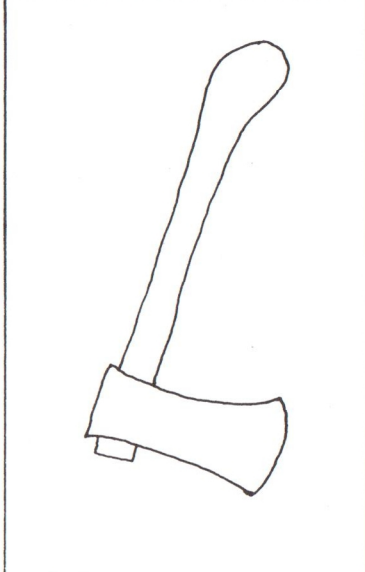
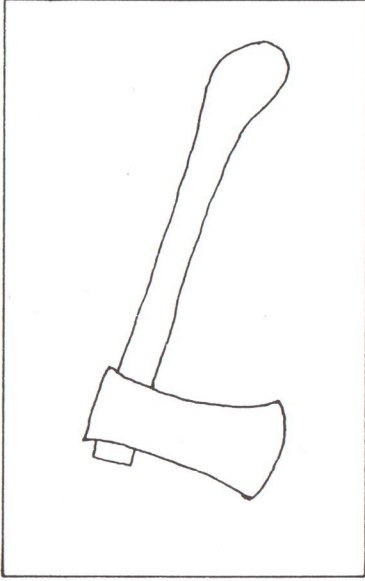
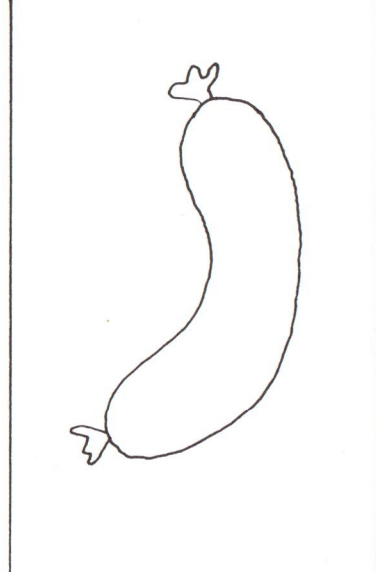
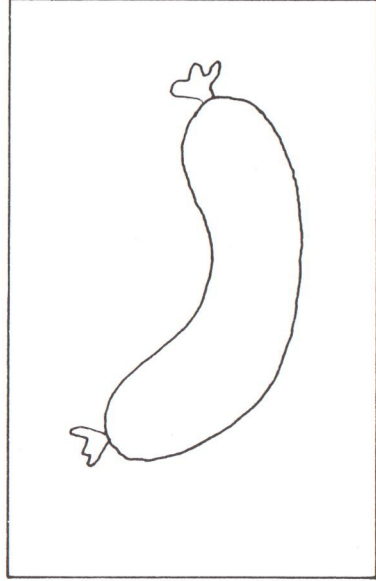
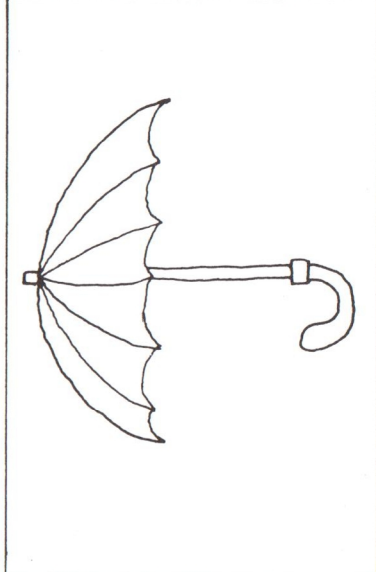
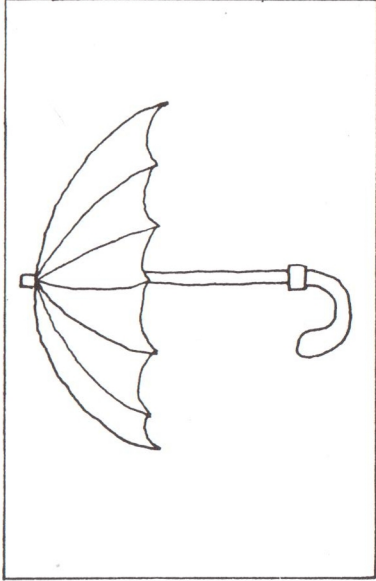
Výtvarná redaktorka Markéta Zindulková

Odpovědná redaktorka Pavla Schrötterová

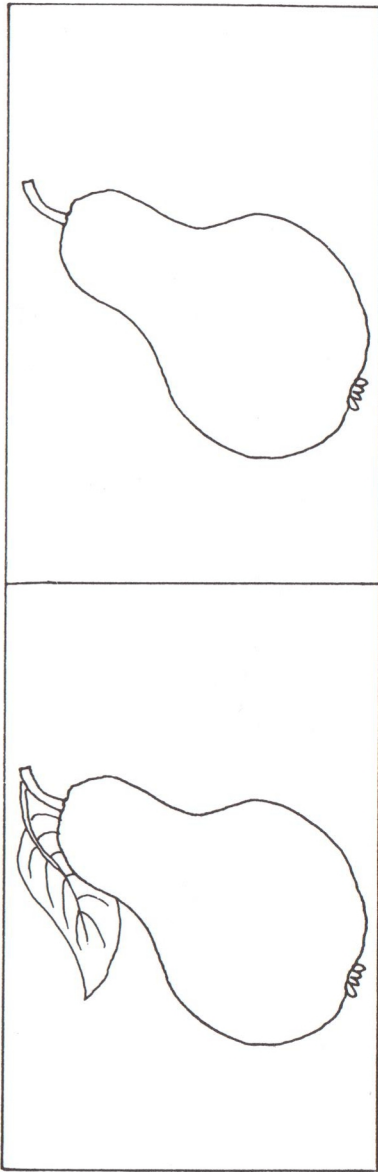
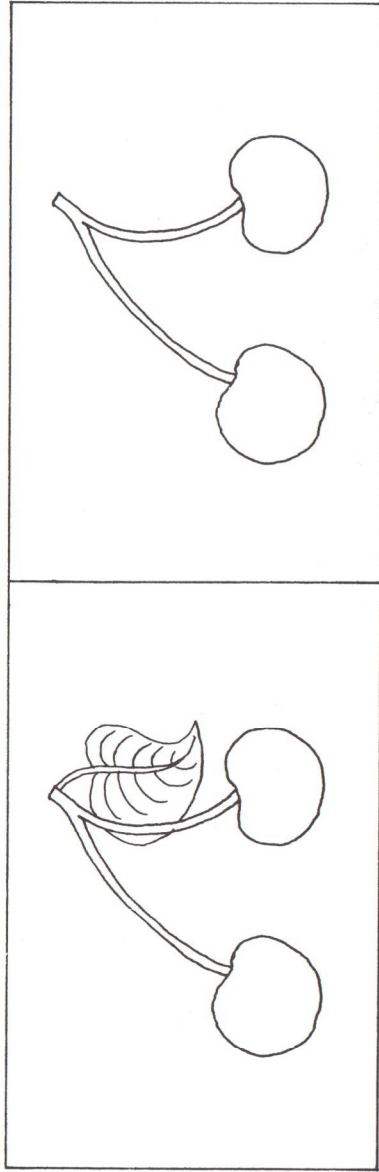
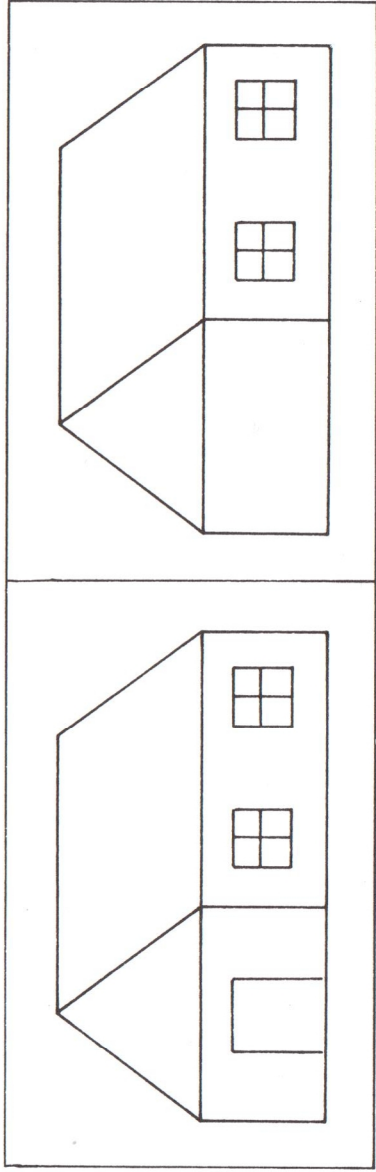
Sazba Adalbert Praha, s. r. o.

Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

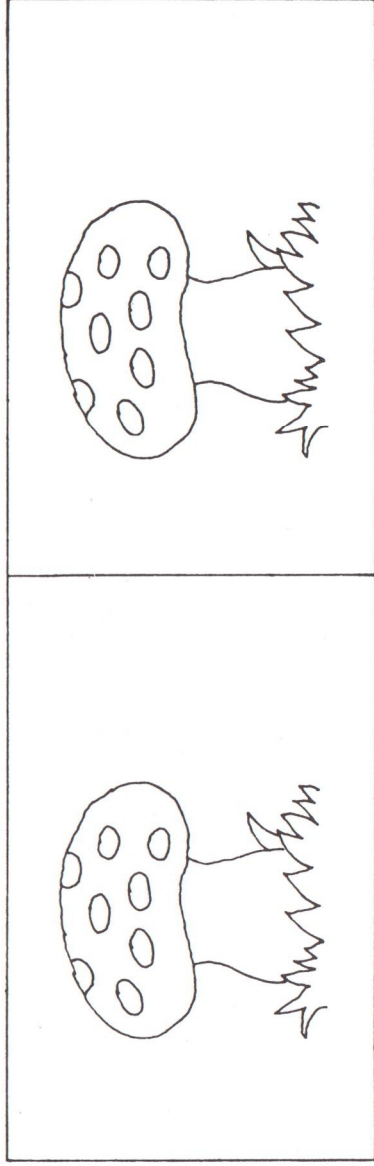
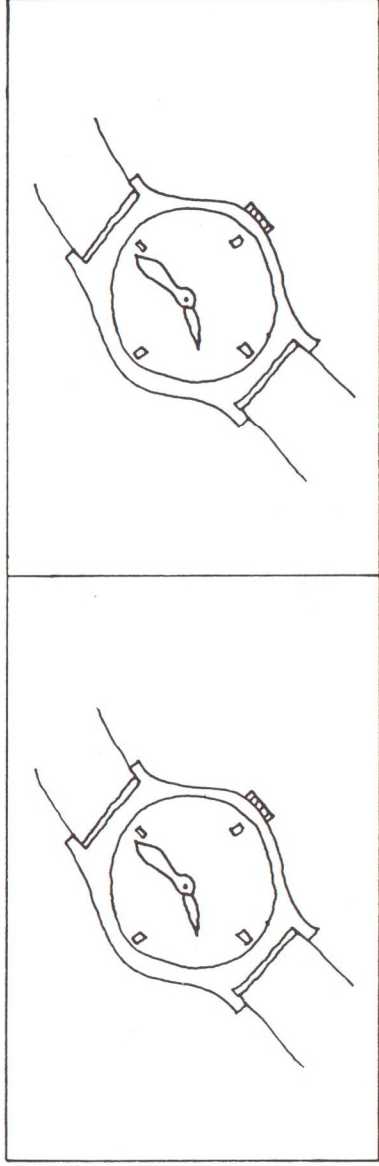
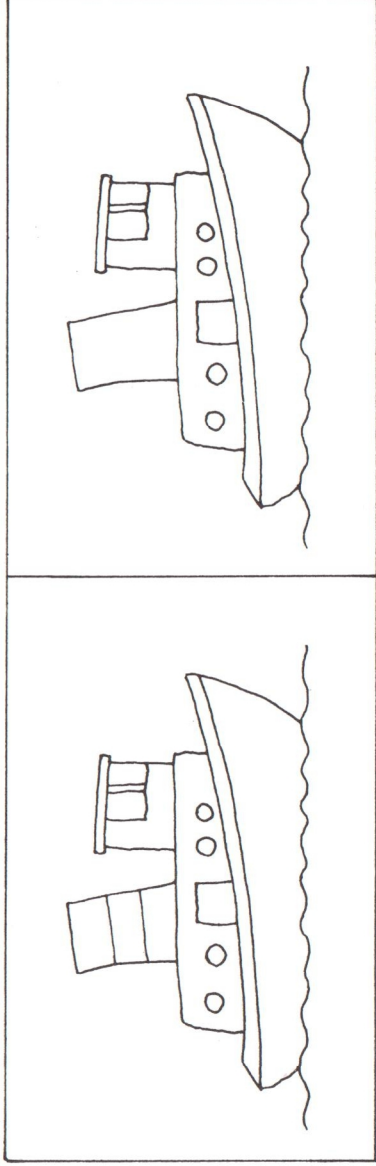
Vydání páté

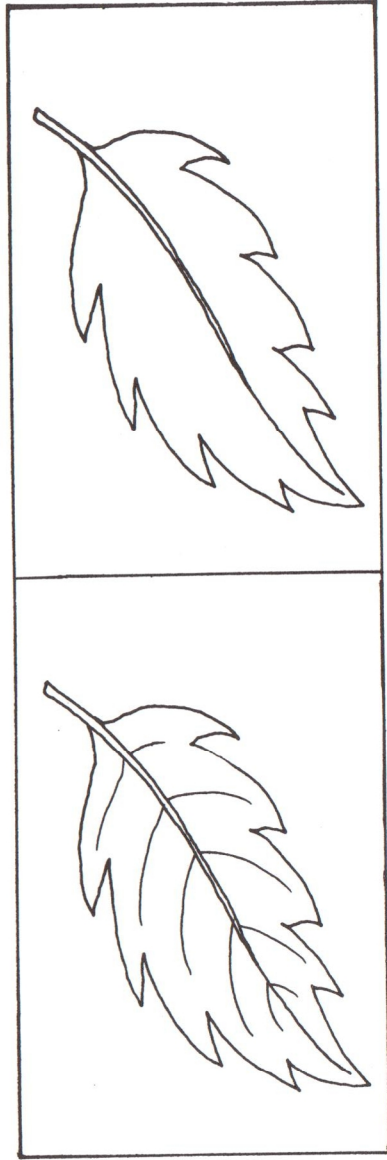
Soubor úkolů 1 - rozdělí v párových obrázcích

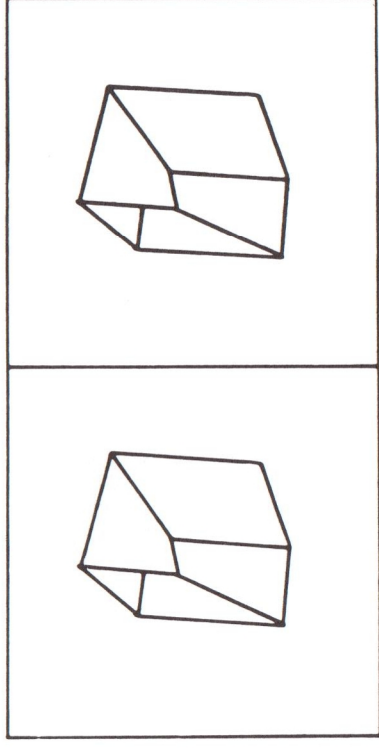
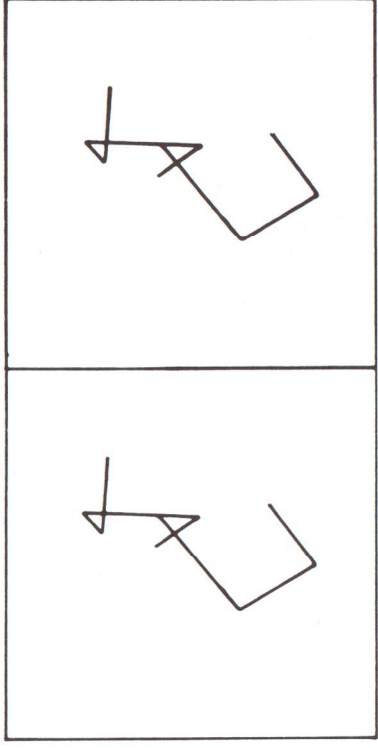
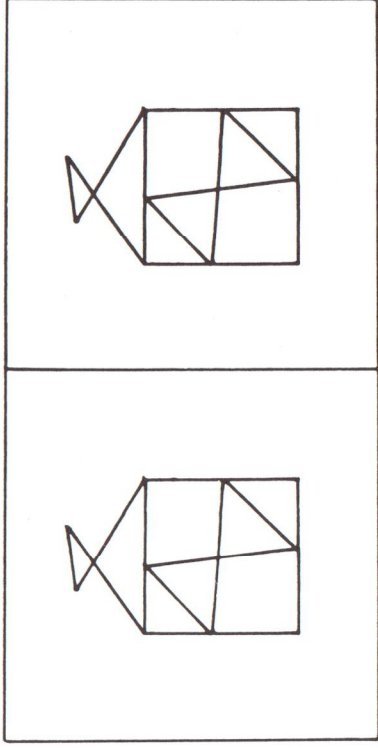
Soubor úkolů 1 - rozdíl v párových obrázcích

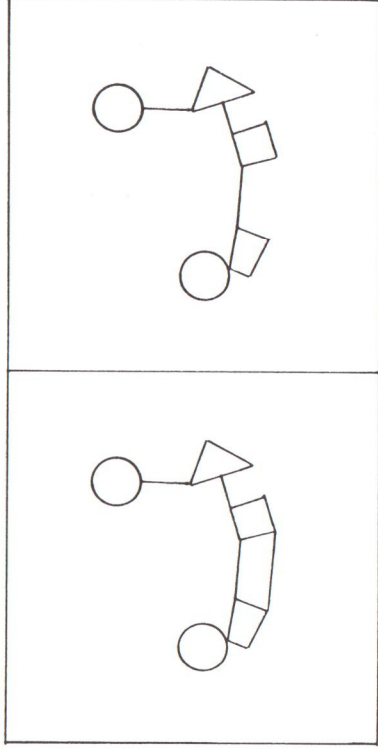
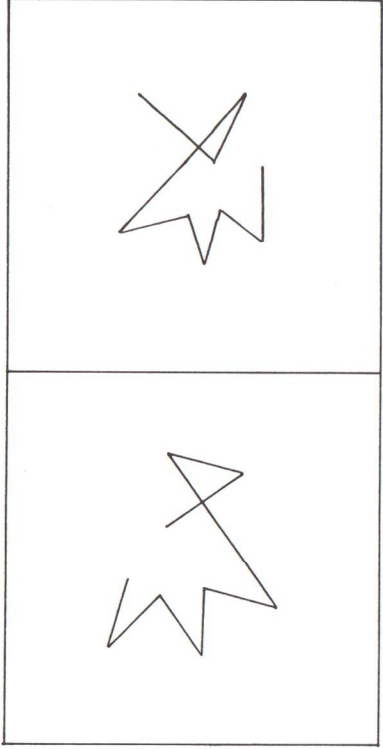
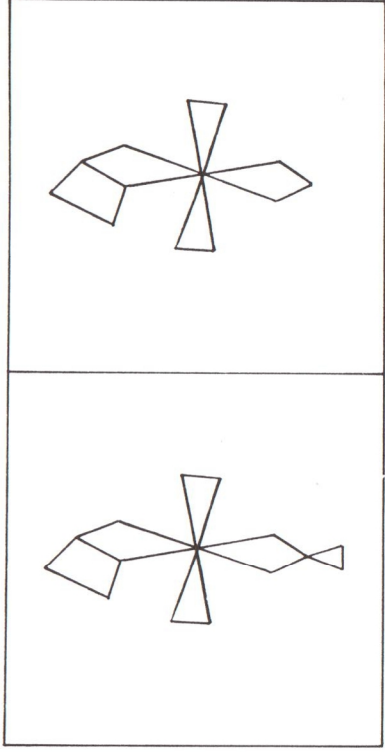
Soubor úkolů 1 - rozdíly v párových obrázcích

Soubor úkolů 1 - rozdily v párových obrázcích

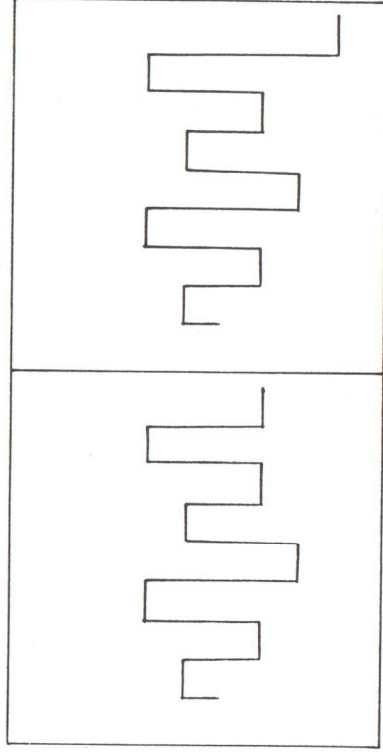
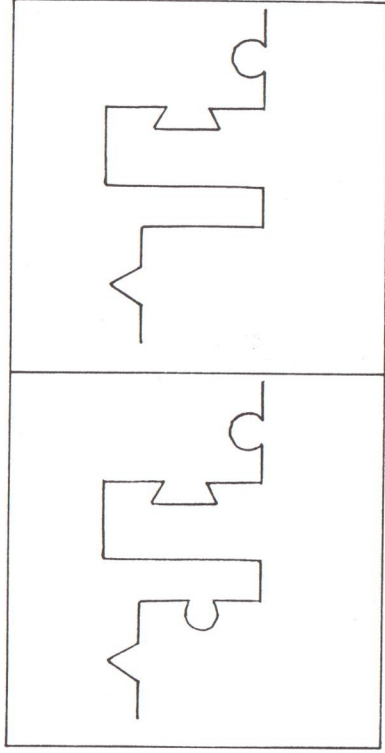
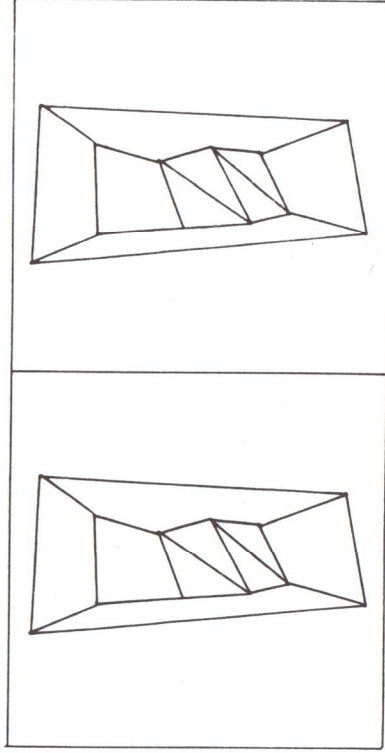

Soubor úkolů 2 - rozdíl v párových tvarech

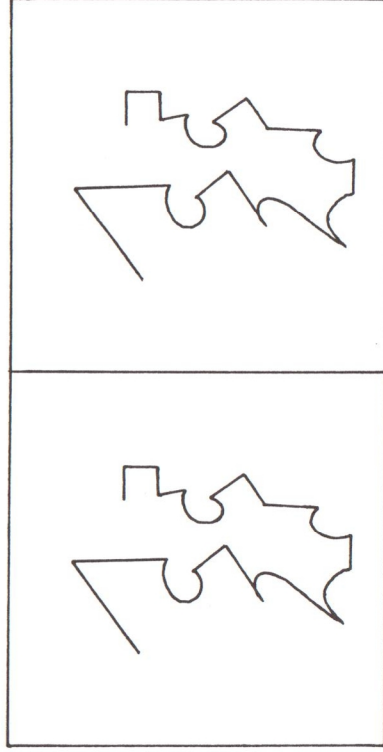

Soubor úkolů 2 - rozdíl v párových tvarech

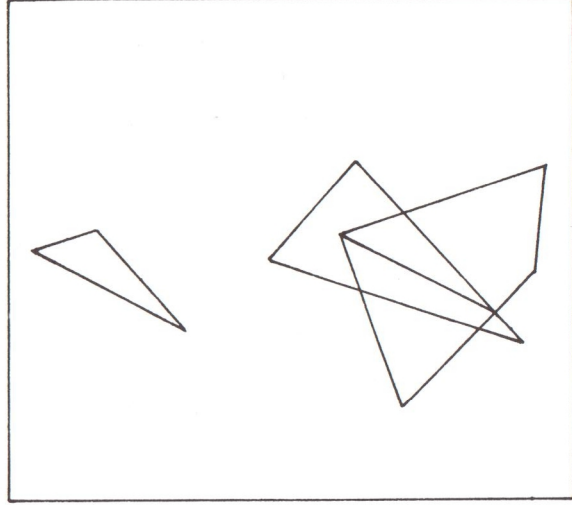
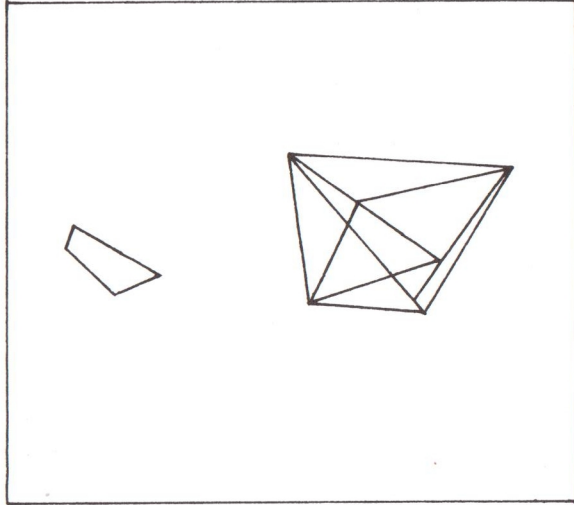
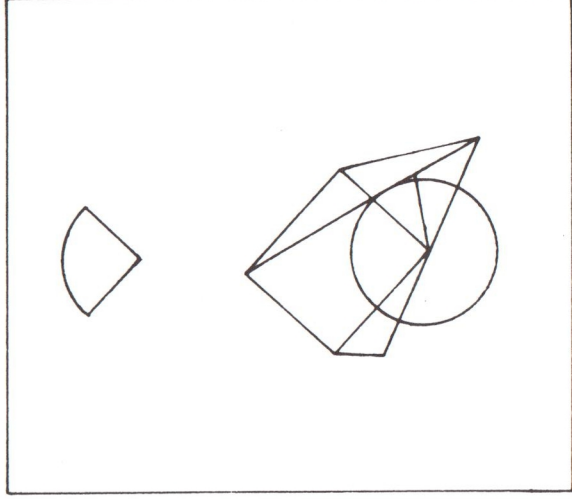
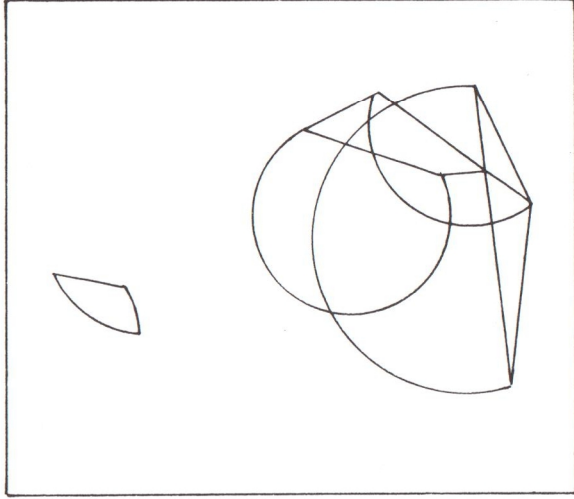

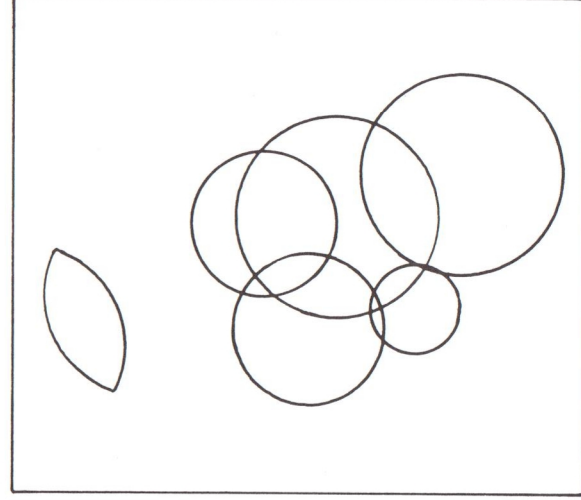
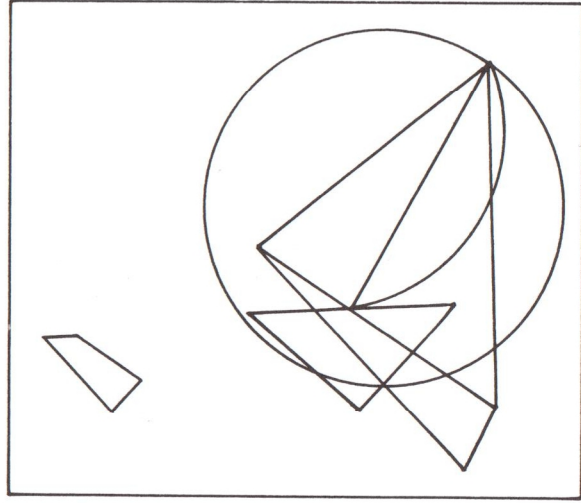
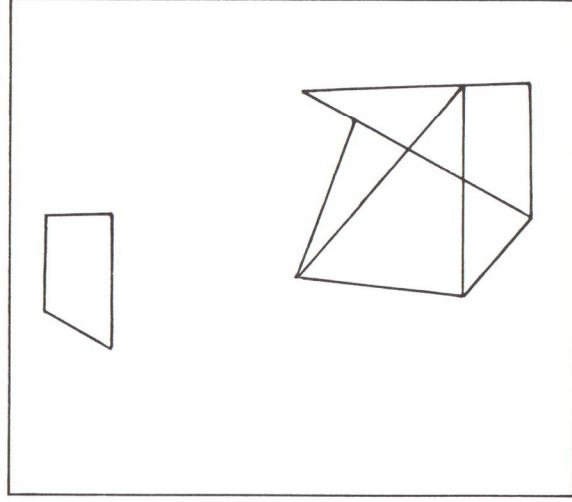
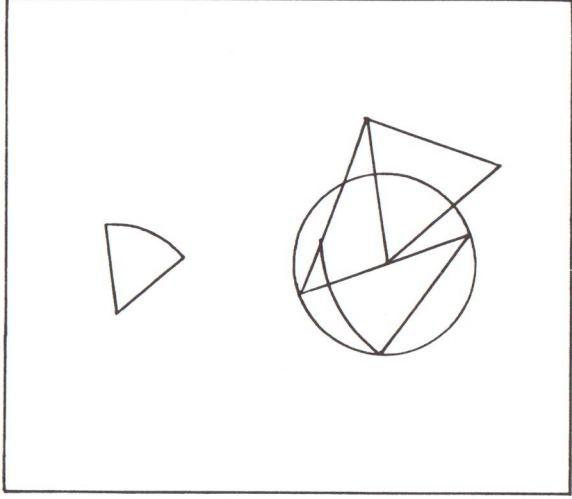
Soubor úkolů 2 - rozdíly v párových tvarech

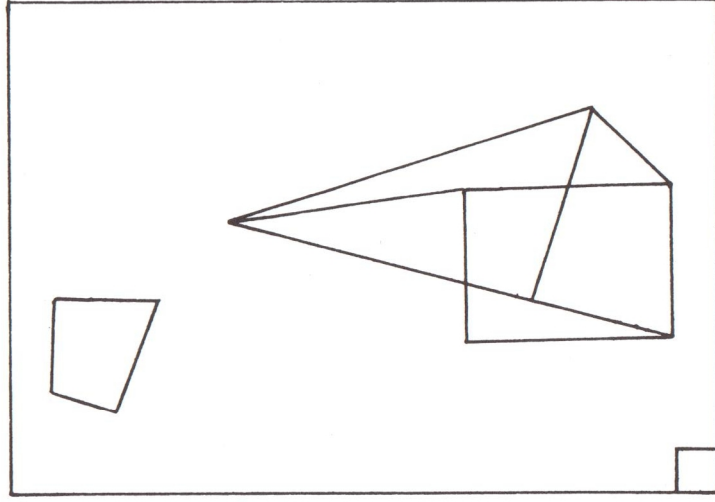
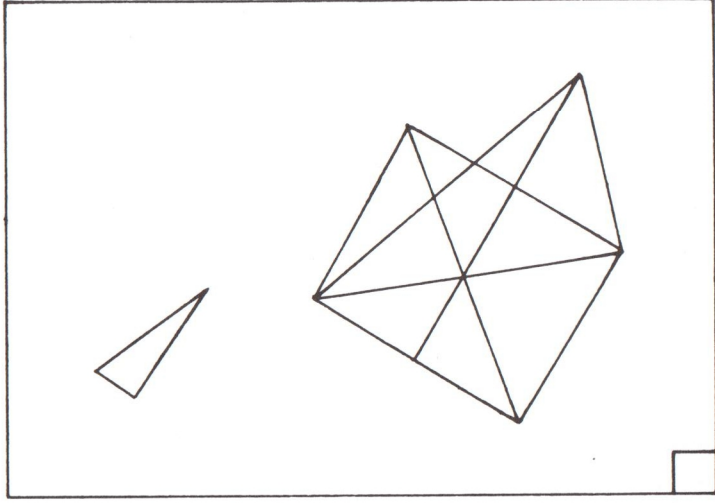
Soubor úkolů 2 - rozdíly v párových tvarech

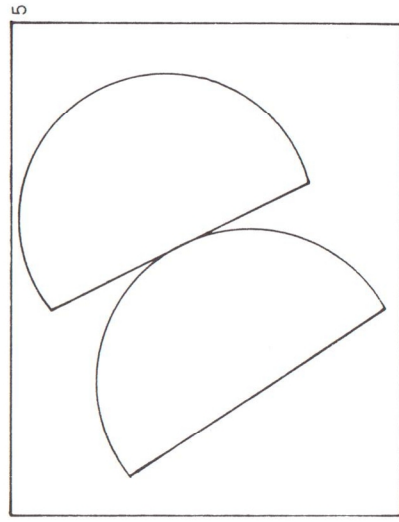
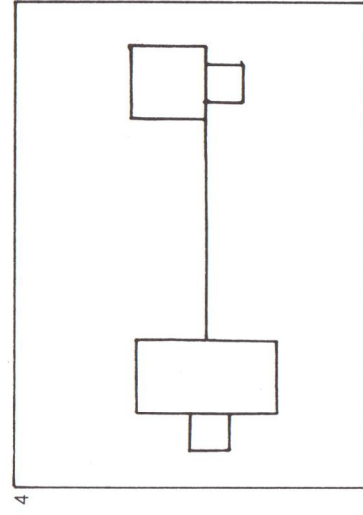
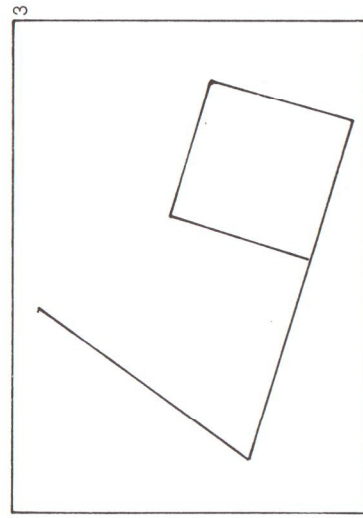
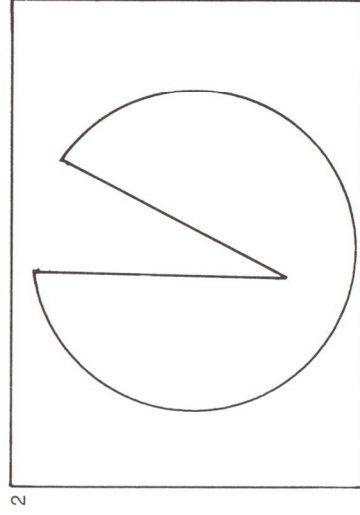
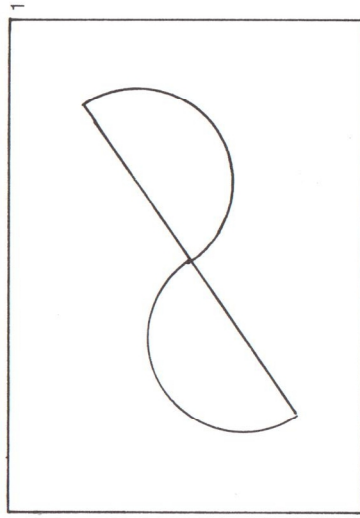
Soubor úkolů 3 - ukryté tvary

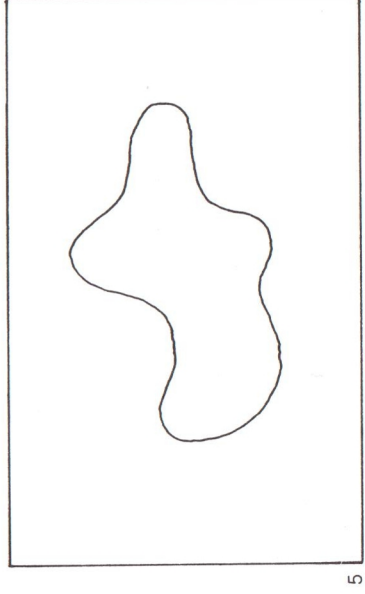
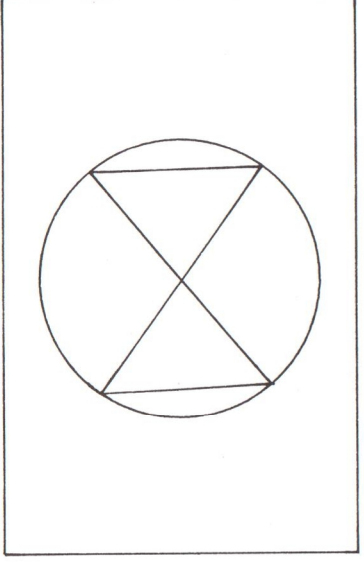
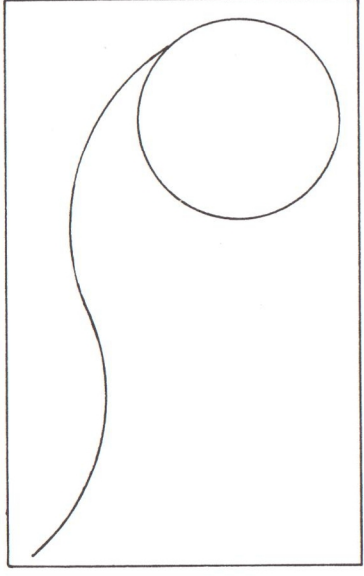
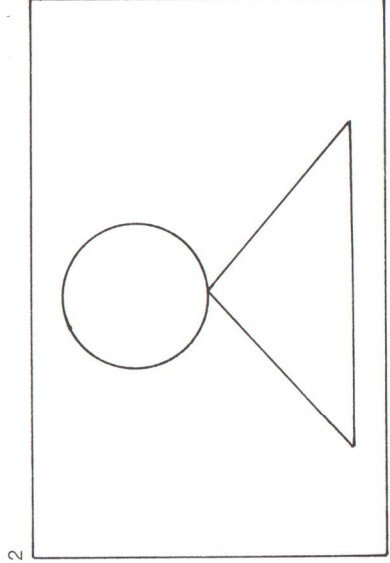
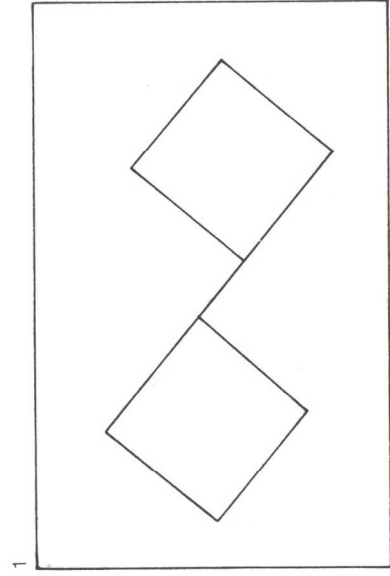
Soubor úkolů 3 - ukryté tvary

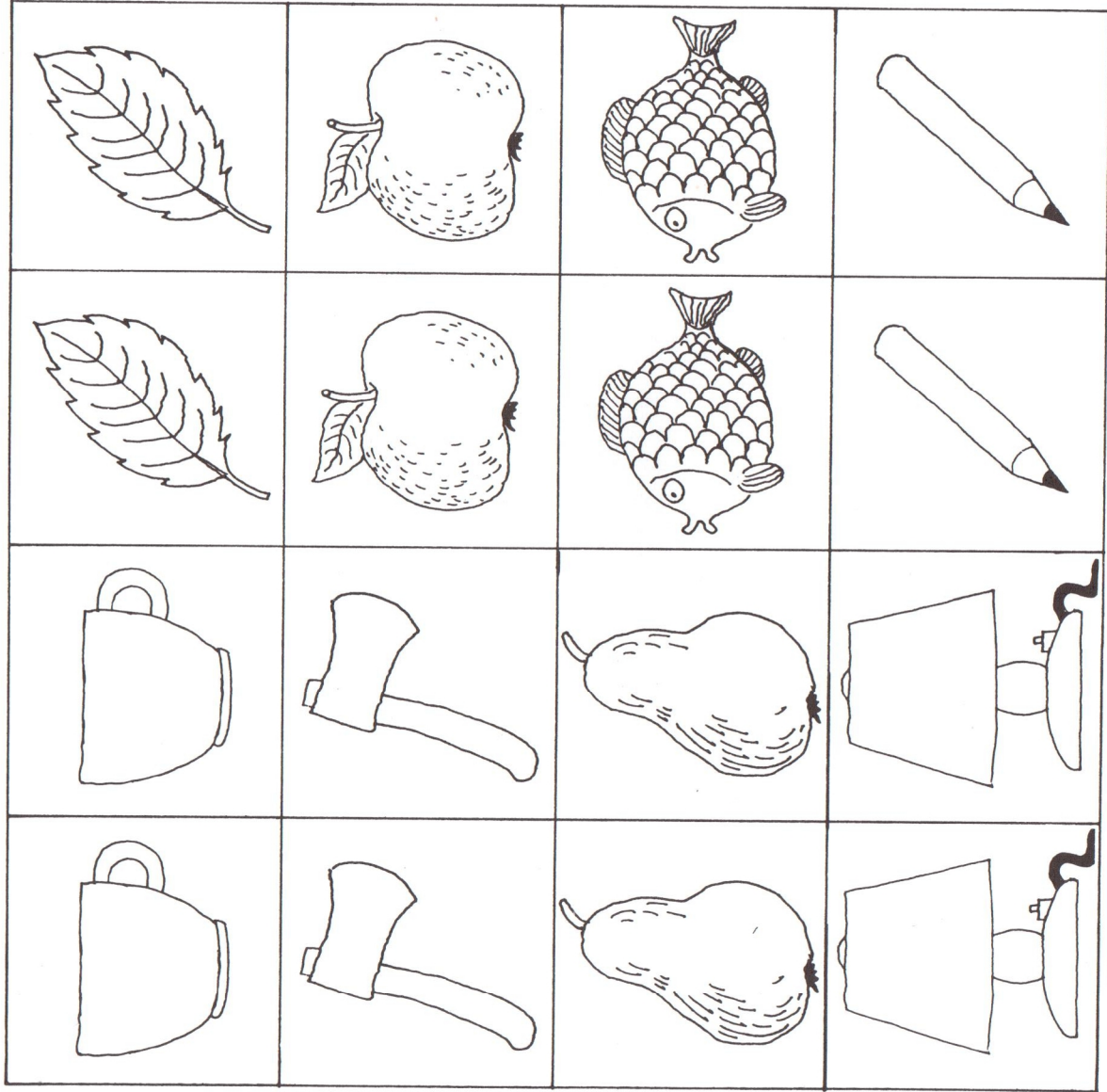
Soubor úkolů 3 - ukryté tvary

Soubor úkolů 7 - spojení mezi viděným a slyšeným vjemem

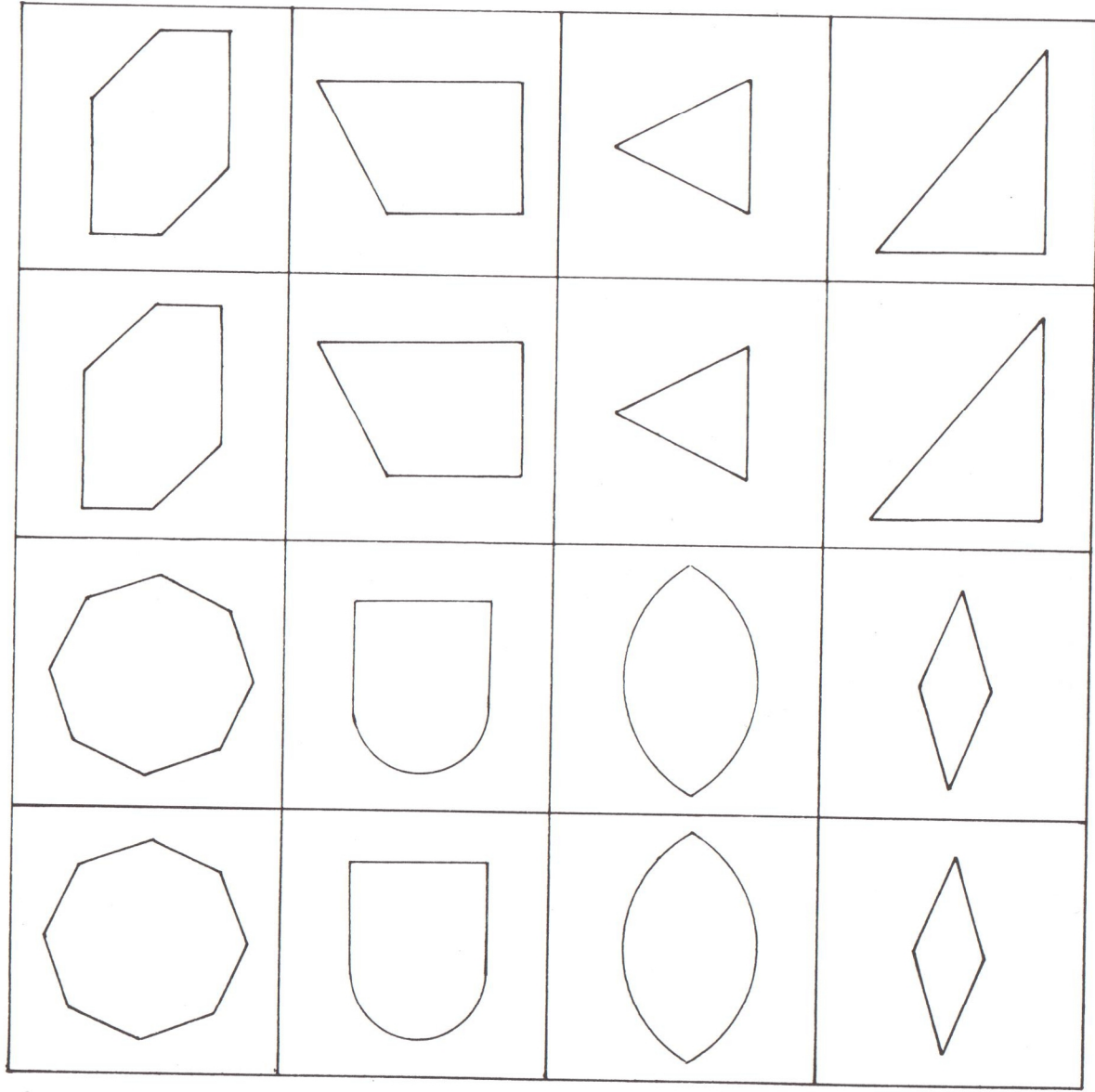

Soubor úkolů 8 - spojení mezi slyšeným a viděným vjemem

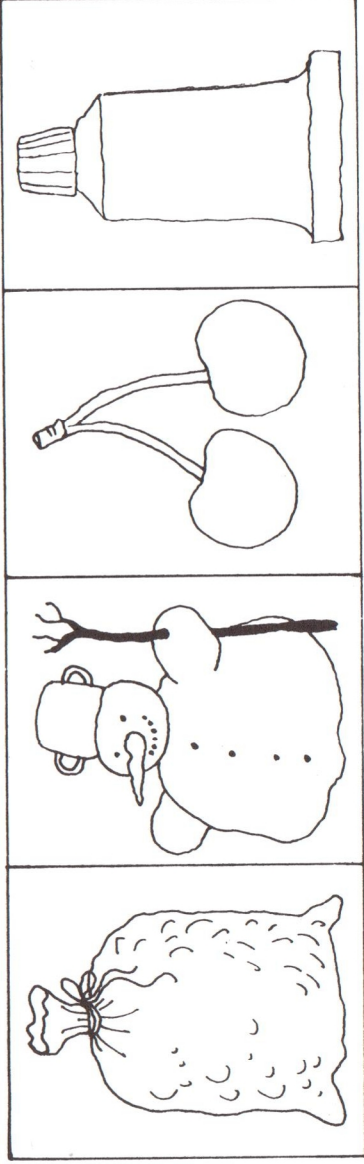

Soubor úkolů 9 - paměť na obrázky

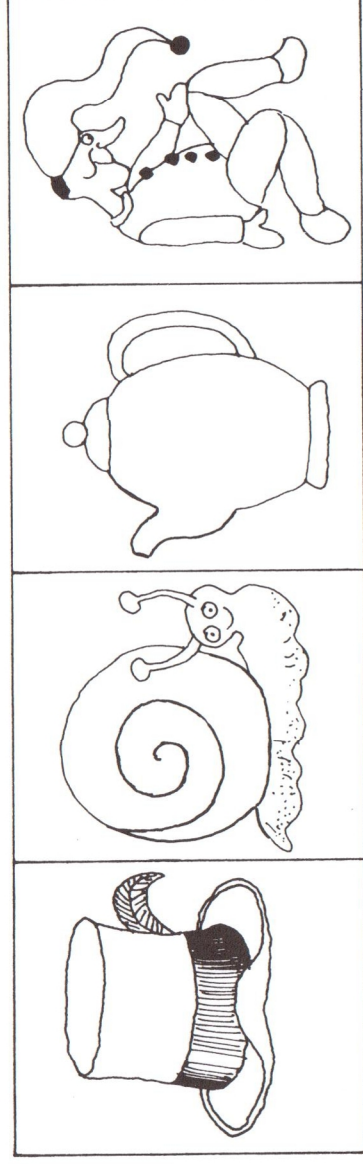

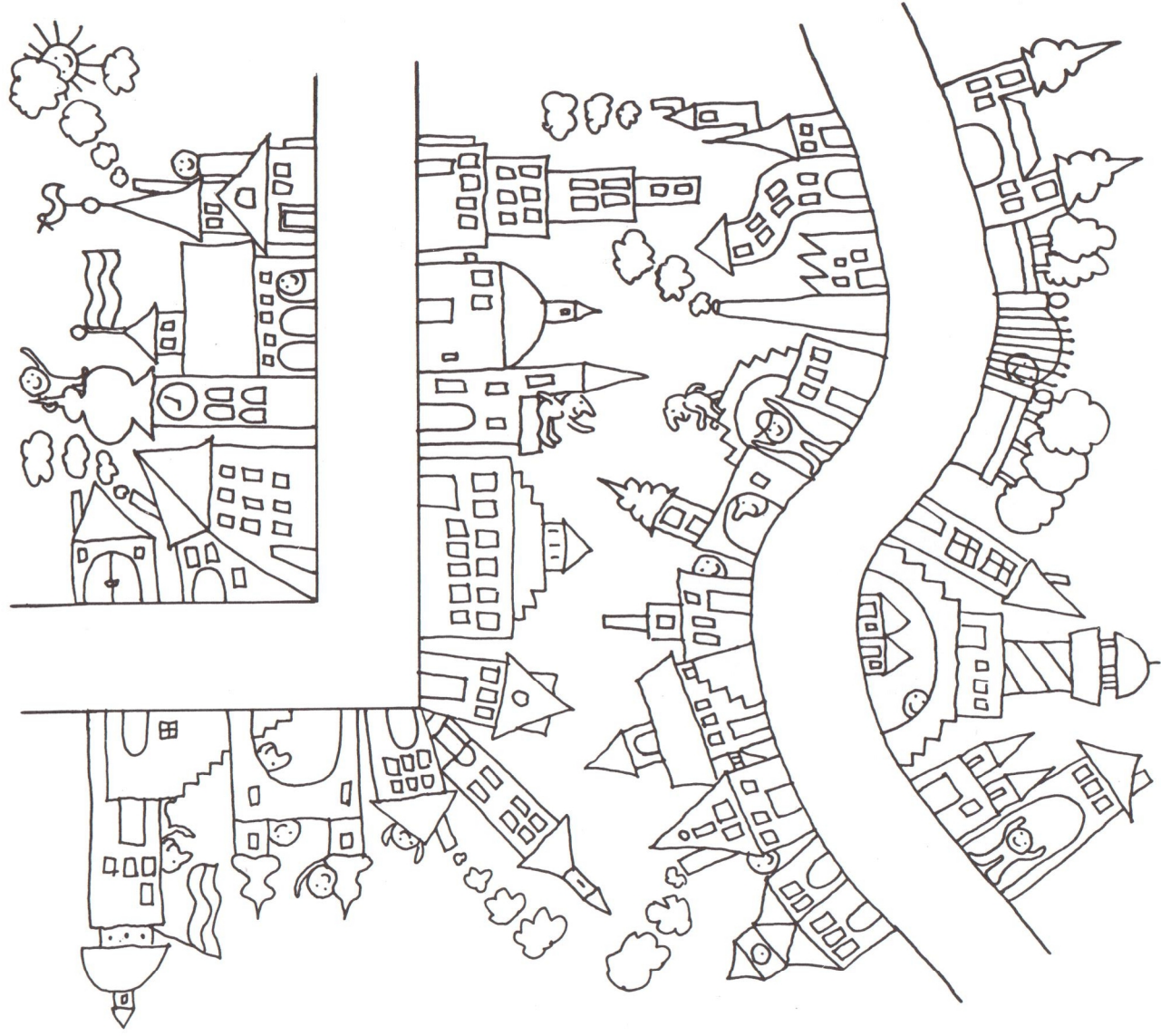
Soubor úkolů 10 - paměť na tvary

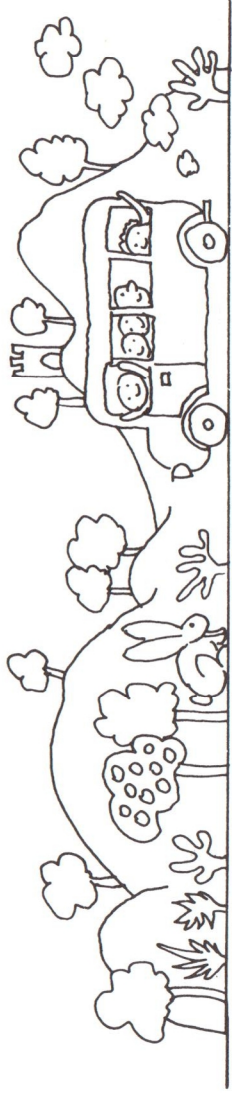
Soubor úkolů 13 - zapamatovat si obrázky - vyjádřit je slovy

Soubor úkolů 14 - zapamatovat si slova - vyhledat k nim obrázky

Soubor úkolů 16 - koordinace ruky a oka při psaní

Soubor úkolů 16 - koordinace ruky a oka při psaní

